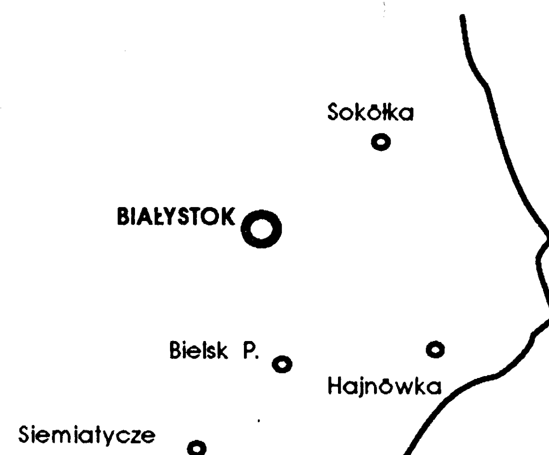
W NUMERZE:

Czasopis

Pismo Informacyjno-Kulturalne Wschodniej Białostocczyzny

ROK IV NR 5(29) MAJ 1993 CENA 4000 zł ISSN 1230-1876

BIAŁORUŚ ANNO DOMINI 1993

str. 12-13

BEZ POCZUCIA RZECZYWISTOŚCI

Jesteśmy podzieleni. Na grupki, grupy, obozy, organizacje, partie. Biorąc pod uwagę stosunkowo niewielką i dodatkowo trudną do określenia liczebność naszej mniejszości — podziały sprowadzają się do gry interesów pojedyńczych ludzi. Chodzi oczywiście o ambicje, większe wpływy jeszcze się nie zarysowały. Jest to typowe zjawisko w dzisiejszym krajobrazie politycznym. W naszym przypadku niesie ono jednak zagrożenie — u wielu powoduje zanik poczucia odrębności. Wiąże się to z nieutożsamianiem się większości społeczności z grupami (ściślej z liderami tych grup) chcących bronić ich interesów. Dotyczy to w zbliżonym stopniu tak Białoruskiego Zjednoczenia Demokratycznego jak i pretendujących do miana polityków działaczy Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, a także inteligencji prawosławnej. Niechęci sprowadzają się do polemik prasowych i wzajemnego kreowania niepopularnych postaw. Działaczom białoruskim nadaje się miano nacjonalistów, szowinistów, nie rozumiejąc często podstawowego znaczenia tych słów. Wspomnianych działaczy z BTSK szkaluje się za ich komunistyczną przeszłość pomijając jednocześnie ich rolę w sferze białoruskiej kultury ludowej. Szczęśliwie zaprzestano sztucznego kreowania na Białostocczyźnie zjawiska unickości. Obecnie, jeżeli pojawia się podział religijny to tylko na wierzących i niewierzących (też nie zawsze prawdziwy — np. określanie *bezbożnikami* działaczy BAS-u).

Dodatkowym nieszczęściem w całej tej "zaściankowej wojnie na górze" jest oderwanie ambicji działaczy od poczucia zwykłej rzeczywistości. Wszyscy jakoś zgodnie zapomnieliśmy o ogólnie nikłej naszej świadomości narodowej, o postępującej asymilacji, polonizacji — zjawisk sprowadzających się (mówiąc wprost) do wynarodowienia bądź samowynarodowienia wciąż więcej i więcej Białorusinów w Rzeczypospolitej. Jest to podobno zjawisko naturalne i można je zaobserwować w wielu krajach. Nas to jednak nie powinno usprawiedliwiać, bo przecież do tej pory nie wypracowaliśmy jakichkolwiek mechanizmów obronnych. Poza szczytnymi hasłami patriotycznymi nie mamy jasno sprecyzowanych wizji (alternatywnych scenariuszy) dalszego rozwoju gospodarczego i społecznego naszego regionu. Nie wiadomo, jakie powinno być stanowisko przeciętnego Białorusina-Polaka wobec tak ważkich zjawisk jak prywatyzacja, bezrobocie, wschodnia polityka RP, aby chociaż trochę zmniejszyć u niego poczucie zagrożenia.

Mimo swobód i wolności, jakie niesie ze sobą demokracja, nie bez znaczenia jest tu też polityka państwa. Tolerancja - ogólnie uznawana jako postępowa wartość i zdobycz demokracji — bywa także rozumiana jako łaskawe przyzwolenie silniejszego na egzystencję - wegetację słabszego. W chwili obecnej ze strony państwa wręcz koniecznością staje się - także na szczeblu lokalnym — animacja działań budujących program ochrony mniejszości. Dalsze pozostawanie przy bierności wobec spraw mniejszości narodowych (problem nie jest wyłącznie białoruskim) jest ryzykowne. Spokój społeczny — rzecz najświętsza — w tej materii utrzymuje się niejako naturalnie. Jest to bardzo ważne, ale pewną gwarancją byłoby dopiero zahamowanie zjawisk niekorzystnych dla naszego przetrwania.

Są to jednak znowu rozważania oderwane od rzeczywistości...

Jerzy Chmielewski

З вялікім сумам успрымаем смерць пасля цяжкай працяглай хваробы **Юркі Латышонка** - выдатнай постаці сярод беларусаў. Глыбока спачуваем сям'і памершага ў іх болі пасля страты мужа і бацькі.

Журналісты і супрацоўнікі «Часопіса»

Дуброва • Шудзялава • Крынкі • Гарадок • Міхалова (Нязбодка) • Васількова • Супрасьль • Нараўка • Нарва • Белавежа • Заблудаў • Чыжы • Дубічы-Царкоўныя • Орля • Боцькі • Кляшчэлі • Нурэц-Станцыя • Чаромха • Мельнік • Мілейчыцы • Сураж • Бранск.

Czasopis
PISMO
INFORMACYJNO-KULTURALNE
WSCHODNIEJ BIAŁOSTOCCZYZNY

Adres redakcji: 15-001 BIAŁYSTOK, ul. Suraska1, skr. poczt. 262, tel. 210-33 (grzeczn. - "Niwa")
Wydawca: Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich w Białymstoku.

Redagują: Jerzy Chmielewski (p.o. red. nacz.), Wiesław Choruży, Sławomir Iwaniuk, Jerzy Kalina, Dorota Kuźmicz.
Stale współpracują: Piotr Bajko, Dariusz Fionik, Andrzej Gawryluk, Sokrat Janowicz, Michał Kondratiuk, Oleg Łatyszonek, Mirosława Łuksza, Antoni Mironowicz, Eugeniusz Mironowicz, Jan Mordań, Sławomir Nazaruk, Leon Tarasewicz.
Skład własny.
Druk: ORTHDRUK, ul. Antoniuk Fabryczny 13, 15-762 Białystok
Nr indeksu: 355035

Prenumerata: odpowiednio do liczby jednorazowo zamawianych egzemplarzy i okresu prenumeraty należy wpłacić wielokrotność 4 tys. zł na rachunek:
Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich
PBK I/O Białystok 370406-6262-132
Redakcja zastrzega sobie prawo do skrótów, zmian tytułów i redagowania nadesłanych tekstów.
Za treść ogłoszeń nie odpowiadamy.
Pismo finansuje Biuro d/s Mniejszości Narodowych Ministerstwa Kultury i Sztuki RP.
Numer zamknięto dn. 1993.04.30.

Dąbrowa B. • Szudziałowo • Krynki • Gródek • Michałowo • Wasilków • Supraśl • Narewka • Narew • Białowieża • Zabłudów • Czyże • Dubicze Cerkiewne • Orla • Boćki • Kleszczele • Nurzec Stacja • Czeremcha • Mielnik • Milejczyce • Suraż • Brańsk

ЮРЫ КАЛІНА

УСЁ ДЗЕЛЯ ЕДНАСЦІ

У тым, што беларуская грамадскасць у Польшчы (дакладней — дзейная яго частка згуртаваная ў некалькіх арганізацыях) падзеленая, не трэба, здаецца, нікога зацікаўленага беларускімі пытаннямі пераконваць. Вядомыя таксама менш-больш прычыны такога становішча — агульна кажучы — палітычна-грамадскае становішча ў Польшчы, што агульна называецца плюралізмам, — паўплывала і на беларусаў. Ёсць, зразумела, прычыны ўласцівыя толькі нашаму грамадству: спецыфічная сітуацыя невялікай колькасна нацыянальнай меншасці, гістарычныя фактары, якія фармавалі менталітэт нацыі як цэласці (маю тут на ўвазе малую нацыянальную свядомасць беларусаў як сучаснага народа, які ніколі не меў сваёй толькі ганарыцца, маўляў - дзвесце тысяч беларусаў збудавала «новую Польшчу».

Бясспрэчна, новая ўлада дала магчымасці сялянскім сынам пайсці „ў людзі", пасяліцца ў горадзе ці мястэчку і жыць „па-панску"; ці гэтая міграцыя з'яўляецца для беларусаў як нацыі станоўчай з'явай — гэта ўжо іншая справа. Але, не дарма. Выкупам было адцуранне ад вясковай беларушчыны — мовы, традыцыі, культуры, карацей — усяго, што натуральна складае душу народа. „Папросту" ці „па-нашаму" загавораць яшчэ яны да бацькоў, паміж сабой (тут ужо вельмі асцярожна ды ў сакрэце, або пры нагодзе выпіўкі), можа раз у год пойдуць на нейкі канцэрт ці ўключаць беларускую перадачу ў радыё. І ўсё! сталіся з вопыту ды плёну намаганняў гэтых людзей.

Несумненна, знойдзецца шмат закідаў у бок такіх высноваў. Няцяжка нават іх прадбачыць: беларускія дзеячы былі інструментам у руках паліцэйскіх службаў, іхняя дзейнасць была вельмі абмежаванай, датычыла фактычна толькі фальклору, усе праявы беларушчыны мелі „чырвоную афарбоўку" і г.д. і г.д. Як гавораць прымаўка — праўда заўсёды недзе пасярэдзіне, але не ў тым справа. Такія проста былі абставіны і не выдумалі іх беларусы. Апрача таго нельга рабіць такія абагульненні ды абвінавачваць усіх пароўну. Такім чынам можна зрабіць вялікую крыўду людзям, якія не мелі наогул нічога супольнага з «вялікай палітыкай» у партыйных кабінетах, а

> **...Дрэнна сталася, што вельмі станоўчая з'ява, якую без вялікага перабольшвання можна назваць беларускім адраджэннем у 80-х гадах на Беласточчыне, давяла таксама да падзелаў ды сварак у беларускім асяроддзі...**

дзяржавы з усімі ўласцівымі ёй прыкметамі), ды тае часткі беларусаў, якая пасля II вайны апынулася ў межах Польшчы. Па-рознаму склаліся жыццёвыя шляхі польскіх беларусаў, але, што ні кажы, прынцып быў наогул адзін: калі ты хацеў нечага дабіцца ў жыцці (зрабіць кар'еру!), немагчымым было пазбегчы ўваходу ў рэчышча, якое вызначала палітыка сатэліцкай дзяржавы вялікага Савецкага Саюза. Такім чынам пайшлі нашыя хлопцы ў школы, вышэйшыя навучальныя ўстановы, на „высокія" дзяржаўныя пасады — але адначасова: у рады „вядучай сілы народа" ды яе прыбудовак. Такая была неабходнасць часу і кранала яна кожнага, у тым ліку (а нават перш за ўсё!) - палякаў. Таму беспадстаўнымі з'яўляюцца закіды ў бок беларусаў, што нібыта былі яны будаўнікамі новай Польшчы ці разбуральнікамі старой. Другая справа — што, калі б так было ў сапраўднасці — павінны мы гэтым

Вышэй сказанае адносіцца да аграмаднай большасці нашых аднавяскоўцаў, але — і тут нам пацеха, — не да ўсіх. Менавіта таму трэба нам пагадзіцца са сцвярджэннем, што несумненна вялікім подзвігам у застойны час было публічнае названне сябе беларусам ды дзейнасць на беларускай ніве. І тым людзям: дзеячам Беларускага таварыства, членам шматлікіх калектываў і ўсім тым, хто хацеў быць беларусам, нягледзячы на цяжкасці, перашкоды, а нават праследаванні, трэба сказаць: **вялікі дзякуй!**

Не было б цяпер у нас некалькіх беларускіх арганізацый, „Басовішча", „Часопіса" дык іншых новых з'яваў у беларускай культуры ў Польшчы, каб не людзі, якія ў 40-х і 50-х гадах узяліся за арганізацыю беларускіх школаў, Таварыства, „Нівы". Новае пакаленне (цяперашнія 20-ці і 30-цігодкі) шмат чым пакарыпроста займаліся ў беларускіх гуртках, калектывах, пісалі па-беларуску, будавалі музей... **Трэба тут зразумець адно — справа ў людзях, канкрэтных Янках ці Паўлінках, а не ў ідэалогіі пад якую ўладары тагачаснай Польшчы падцягвалі намаганні на беларускай ніве.**

Дрэнна сталася, што вельмі станоўчая з'ява, якую без вялікага перабольшвання можна назваць беларускім адраджэннем у 80-х гадах на Беласточчыне, давяла таксама да падзелаў ды сварак у беларускім асяроддзі. З аднаго боку — маладыя, бойкія людзі вельмі адмоўна ставіліся да мізэрнай, на іхнюю думку, беларускай спадчыны ад сарака гадоў Народнай Польшчы. З другога боку — устарэлыя структуры Беларускага таварыства (падпарадкаванага тады яшчэ Міністэрству ўнутраных спраў) не маглі даць задавальнення „рэвалюцыйным" патрабаванням студэнтаў і маладой інтэлігенцы. Не маглі

→

— але часта таксама — не хацелі, кіруючыся самалюбствам, захаваннем манаполіі ў беларускім руху, трывогай за свае пасады...

У такіх умовах на спрэчкі і закалот доўга чакаць не трэба. А апошнія два гады гэта сапраўды чорны перыяд у арганізацыйным жыцці беларусаў у Польшчы. Прыватная грызня паасобных правадыроў даўно ўжо перанеслася на агульны фон, некампетэнтнасць і часта загледжванне ў мінулае, „адпаведная" палітыка ўладаў у адносінах да перасваранага асяроддзя, „справа „Нівы", публічныя дэкларацыі паасобных дзеячаў пра выключна найважнейшую ролю іхняй арганізацыі і немагчымасць супрацоўніцтва з іншымі — гэта, ды шмат чаго іншага, давяло да таго, што беларускі скандал стаў вядомы далёка па-за межамі ваяводства, а нават краіны. Спрычыніўся таксама да паўстання незвычайна дзіўнай з'явы, дакладней — людзей, якія з вялікай ахвотай зоймуць месцы належныя беларусам на іхняй зямлі.

Трывожыць таксама тое, што людзі, пра якіх я раней пісаў, вельмі адмоўна ўспрымаюць сваркі, ад якіх густа ў „Ніве", беларускіх перадачах, на публічных сустрэчах... Трэба самакрытычна прызнацца — і на бачынках нашага месячніка таксама (хаця ў крыху меншай ступені). Сітуацыя трагічная яшчэ і таму, што большасць грамадства не ведае ў чым справа наогул, чаго гэтыя прафесары так грызуцца, а адзіны адказ, які ім прыходзіць у галаву, гэта — „напэўна, за... вялікія грошы".

Сорам, кампраметацыя, блізарукасць, неадказнасць...

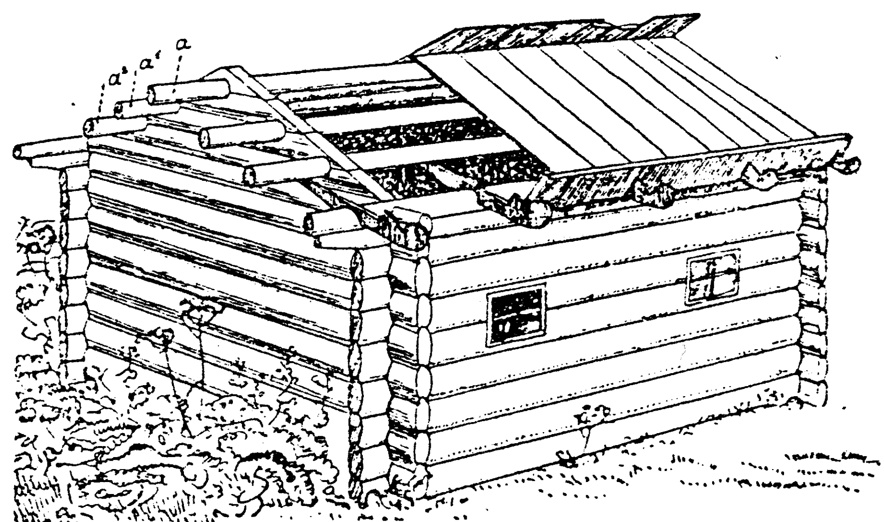
Што тады ў такіх умовах нам рабіць? Лічу, што кожны, хто задумаецца над усім вышэй названым і мае добрыя намеры, павінен дайсці да менш-больш падобных высноваў: існаванне некалькіх беларускіх арганізацый — аб'ектыўная ды станоўчая з'ява, што павінна спрыяць развіццю беларускасці ва ўсіх яе праявах ды відах. Вяртанне да арганізацыйнай манаполіі немагчымае, хаця вельмі патрэбнае супрацоўніцтва ўсіх свядомых і дзейных беларусаў у справах вялікай важнасці, якія кранаюць беларускую меншасць як цэласць (маю тут на ўвазе выбары, пытанні школьніцтва, культуры ў шырокім разуменні гэтага слова, выпрацоўку супольнага становішча для перамоваў з уладамі ў Польшчы і Беларусі ды іншае, чым адной арганізацыі займацца не пад сілу). Чаму тады пакуль што немагчыма гэта ў нашым асяроддзі? Адказ, здаецца, ёсць адзін — людзі, якія лічаць сябе лідэрамі паасобных груповак, не адрозніваюць прыватных інтарэсаў ад патрэб грамадскасці як цэласці.

Вось і ўся праблема. Зыходзячы з такога прынцыпу развязка (прынамсі тэарэтычная) — вельмі простая — калі большасць усё-такі імкнецца да згоды, а толькі адзінкі такой магчымасці не бачаць — нават у выпадку, калі гэта значнай важнасці асобы – інтарэс агулу вымагае проста адсунуць іх убок. Проста так — груба кажучы, **вялікая справа вартая ахвяраў**. Такая патрэбнасць часу.

ЮРЫ КАЛІНА

Wiktor Aleksiejuk

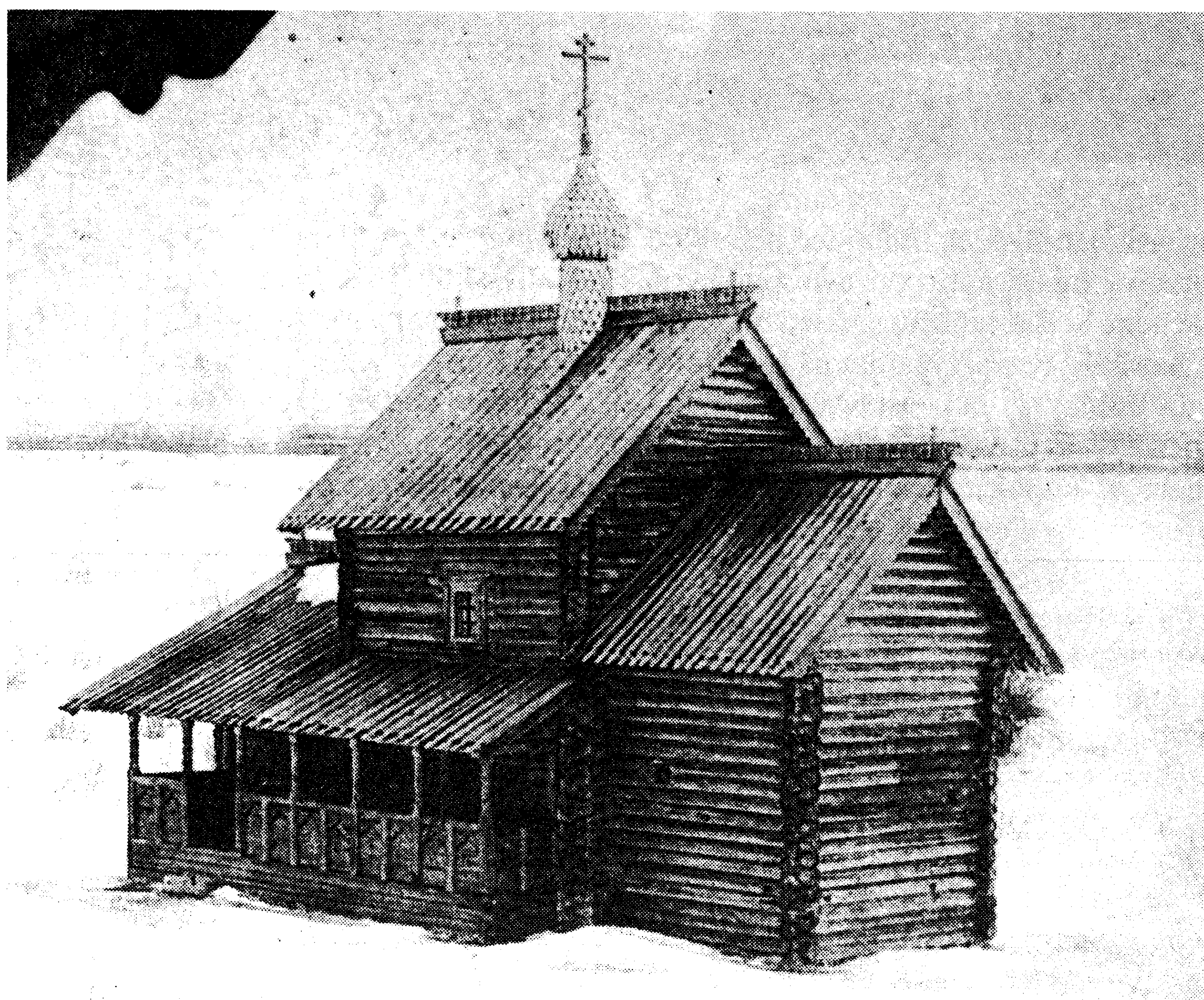
GENEZA ARCHITEKTURY DREWNIANYCH CERKWI

Rys. 1 Ślegowa konstrukcja chat poleskich w okolicy wsi Dereszewicze nad środkową Prypecią i Dziakowicze nad jeziorem Kniaź (Polesie). a, a^1, a^2 — ślegi.

Najstarsze drewniane cerkwie Białostocczyzny, których najbardziej znanym przykładem była cerkiew w Grabarce, odznaczają się oryginalną formą, odbiegającą od ukształtowanego w XIX wieku stereotypu architektury cerkiewnej. By wyjaśnić to zjawisko, należy cofnąć się do początków chrześcijaństwa we wschodniej Słowiańszczyźnie i przedstawić genezę i rozwój budownictwa drewnianych cerkwi w północno-wschodniej Europie.

Przyjmuje się, że najstarsze drewniane cerkwie staroruskie miały konstrukcję tzw. *kleciową*. Podstawową częścią takiej cerkwi była kleć - zwykła jednoizbowa chata zbudowana na zrąb z okrągłych bierwion, z dwuspadowym dachem o konstrukcji ślegowej pokrytym dranicami (dartymi deskami). Zabudowania tego typu jeszcze przed wojną nierzadko można było spotkać na Polesiu (rys. 1). Taka pojedyńcza kleć ozdobiona krzyżem lub *wierchem* (niewielką kopułką) mogła już być najprostszą cerkwią lub kaplicą. Przez dodanie od wschodu drugiej mniejszej kleci tworzono wyodrębnioną część ołtarzową (prezbiterium). Trzecia, również mniejsza od nawy kleć, od zachodu stanowiła przedsionek - pritwor, potocznie zwany *babińcem*. W ten sposób już w epoce staroruskiej ukształtował się typowy plan trójdzielnej cerkwi podłużnej, trzyzrębowej, złożonej z węższego *babińca,* szerszej nawy i węższego prezbiterium.

Fot. 2

Drewniana architektura cerkiewna, w odróżnieniu od murowanej architektury sakralnej Rusi Kijowskiej, będącej kontynuacją stylu bizantyjskiego, ma miejscowe korzenie ludowe. Należy zwrócić uwagę, że trzyzrębowy plan jest charakterystyczny dla drewnianych cerkwi i nie występuje w najstarszych drewnianych kościołach w Polsce, które są dwudzielne, dwuzrębowe, złożone tylko z nawy i prezbiterium, do których potem przed nawą dobudowywano wieżę-dzwonnicę o konstrukcji szkieletowej (słupowo-ramowej).

Cerkwie kleciowe na terytorium Białorusi nie dotrwały do naszych czasów, znane są natomiast z siedemnastowiecznych ilustracji. Na obrazku Mejerberga została przedstawiona kleciowa cerkiew w Dubrownie; taką konstrukcję miały też cerkwie *Simiaonowska* i *Michajłowska* w Witebsku, znane ze "Szkicu miasta Witebska" z 1664 r. Kleciowe cerkwie w najbardziej archaicznej formie przetrwały w północnej Rosji, na Ziemi Nowogrodzkiej. Przykładem może być cerkiew *Uspienska* ze wsi Nikulino z 1599 r. (zdjęcie 2). Na rys. 1 i zdjęciu 2 widać nieznaną już u nas konstrukcję dachu tzw. *ślegową*, która jest przedłużeniem zrębowej konstrukcji ścian. Szczyt, tak jak ściana, wykonany jest z poziomych bierwion z półokrągłymi zaciosami na końcach, w które włożono - również zaciosane - końce poziomych *ślegów* (biał. *swałoki*) z takich samych bierwion stanowiących konstrukcję nośną dachu, na której układano dranice pokrycia. Przy takiej konstrukcji cerkiew zawsze musiała posiadać szczyty i dwuspadowe dachy. Jest to ważne spostrzeżenie, pozwalające przełamać kolejny stereotyp wyglądu "prawdziwej cerk-

→

wi". Okazuje się, że najstarsze drewniane cerkwie musiały mieć dachy dwuspadowe, to wynikało z ich konstrukcji.

Trzyzrębowe podłużne cerkwie kleciowe z dachami ślegowymi budowano w Rosji jeszcze w II poł. XVIII w. Na zdjęciu 3 widzimy cerkiew *Nikolską* ze wsi Głotowo z 1766 r., która obecnie znajduje się w skansenie w Suzdalu niedaleko Moskwy. W cerkwiach włodzimiersko-suzdalskich zwracają uwagę bardzo strome dwuspadowe dachy, kojarzące się z dachem gotyckim lub budownictwem polskich górali (niewielka różnica między *babińcem* i nawą). Oczywiście, o żadnym naśladownictwie nie może być mowy. Jest to raczej dość typowy przypadek, kiedy ludowi cieśle tworząc z tego samego budulca w podobnych warunkach klimatycznych dochodzą do podobnej formy, choć zrealizowanej w innej technice ciesielskiej.

Fot. 3

Radykalne zmiany w drewnianej (jak i murowanej) architekturze cerkiewnej w Rosji nastąpiły w wieku siedemnastym. Od połowy tamtego stulecia Cerkiew prawosławna w Rosji przeszła okres burzliwych przemian, znanych pod nazwą reform patriarchy Nikona. Po powstaniu Chmielnickiego do Rosji przyłączono zadnieprzańską Ukrainę z Kijowem i Smoleńskiem, zaś wojska rosyjskie przez kilka lat okupujące większą część Wielkiego Księstwa Litewskiego łącznie z Wilnem, wywiozły na wschód licznych rzemieślników z terenu dzisiejszej Białorusi i Litwy. Architektura w Rosji przeżyła okres tzw. *južnorusskogo wlijanija* - wpływu ukraińskiego baroku: W cerkwiach pojawiły się bogate barokowe ikonostasy, tzw. *biełorusskaja reź.* Od początku XVIII wieku car Piotr I szeroko otworzył Rosję na wpływy Zachodu, wykorzystując na wielką skalę architektów i rzemieślników zagranicznych. Po *baroku moskiewskim* końca XVII wieku nastąpił *barok petersburski.* Jak wszelkie ideowe, stylowe i technologiczne nowinki przyswoiła sobie drewniana architektura widać na przykładzie cerkwi *Woskresieńskiej* z 1766 r. z okolic Włodzimierza Suzdalskiego (zdjęcie 4). W gruncie rzeczy zachowała ona tradycyjny podłużny plan trzyzrębowy złożony z babińca, nawy i prezbiterium, dodatkowo wydłużony o czwarty zrąb wieży-dzwonnicy ustawionej w osi podłużnej, podobnie jak w kościołach rzymskokatolickich. Babiniec i część ołtarzową budowano pod dwuspadowym dachem. Ściśle centralny układ otrzymała nawa. W tym przypadku na kwadratowej dolnej części ustawiono ośmioboczny bęben nakryty namiotowym dachem w kształcie ściętego ostrosłupa, zwieńczonym cebulastą kopułą. Podobną kompozycję pionową ma wieża-dzwonnica. Część ołtarzową zamyka trójboczna *apsyda.* Cerkiew *Woskriesieńska* ma już wszelkie cechy tej architektury, która na Białostocczyznę dotarła w II połowie dziewiętnastego wieku (po epoce klasycyzmu) zgodnie z ówczesną modą na style narodowe nazwano ją *stylem rosyjskim.* Na zdjęciu 4 widać interesujący szczegół natury technicznej. Cerkiew została zbudowana w dwóch technikach ciesielskich: tradycyjnej - rosyjskiej i zachodnioeuropejskiej. Babiniec i dolna kwadratowa część nawy wykonana jest tak jak w kleciowych cerkwiach - z okrągłych bierwion z węgłem *na obłap z ostatkami.* Górna ośmioboczna część nawy i wieża-dzwonnica (oraz prezbiterium) zbudowane zostały z ociosanych do kantu belek z węgłem *na zamek bez ostatków,* zaś namiotowe dachy kryją bez wątpienia konstrukcję szkieletową. Paradoksalnie można powiedzieć, że powstanie w drewnianej architekturze cerkiewnej stylu nazwanego potem *rosyjskim* stało się możliwe dzięki upowszechnieniu w Rosji zachodnioeuropejskiej techniki budowlanej.

Tragiczna przerwa w rozwoju architektury cerkiewnej, spowodowana przez rewolucję październikową,

sprawiła że typ drewnianych cerkwi z dziewiętnastego wieku bywa dziś traktowany niemal jak klasyka, jako architektura jedyna i jedynie słuszna. Mało kto zdaje sobie sprawę, że historycznie jest ona jeszcze stosunkowo młoda, liczy ledwie trzy stulecia i powstała pod wpływem baroku. Zapomniano, że przed nią istniała inna drewniana architektura o lokalnej ludowej genezie.

Przedstawiłem na kilku wybranych przykładach proces rozwojowy drewnianych cerkwi w płn.-wsch. Europie od czasów staroruskich po dziewiętnastowieczny historyzm, by na tym tle spróbować objaśnić zjawisko dotąd nierozpoznane, jakim jest forma najstarszych cerkwi Białostocczyzny. Swoim podłużnym, trójdzielnym planem oraz dwuspadowym dachem w sposób oczywisty nawiązują one do cerkwi kleciowych z dachami ślegowymi, choć zbudowane zostały w innej technice ciesielskiej. Oparły się one wpływom baroku, widocznym tylko w nielicznych zachowanych oryginalnych wieżyczkach sygnaturkowych. Wiele z nich ma obecnie wieżę nad babińcem, przy czym bez dokładnych badań nie sposób stwierdzić na pewno — które wieże są pierwotne, a które dobudowano później, najczęściej pod koniec XIX wieku. Cerkwie Podlasia mają wspólne cechy z drewnianą architekturą Polesia, gdzie do naszych czasów przetrwała archaiczna konstrukcja z dachem ślegowym. Również często spotykane w cerkwiach podlaskich i poleskich trójboczne zamknięcie części ołtarzowej ma swój pierwowzór w wielobocznych stodołach poleskich nakrytych dachem o konstrukcji *na luźny zrąb* - jeszcze prostszej niż dach ślegowy. W sumie mamy ciekawy temat badawczy, doskonale nadający się na niejedną habilitację i aż dziw, że jak dotąd nikt go nie podjął.

W książce "Polskie budownictwo drewniane" prof. J. Tłoczek napisał takie oto słowa:

Krainą, w której na stosunkowo niewielkim terytorium skupiła się pełna reprezentacja typów budownictwa sakralnego jest Białostocczyzna. Tutaj właśnie powstały obiekty drewnianego budownictwa zadziwiające oryginalnością kształtów, będące dziełem co najmniej 16 pokoleń ludności wschodniomazowieckiej, kurpiowskiej, mazurskiej, podlaskiej, litewskiej, białoruskiej, żydowskiej i tatarskiej oraz nieco później przybyłej rosyjskiej sekty starowierów.

No właśnie, żyjemy w regionie, który posiada najciekawszą w Polsce drewnianą architekturę sakralną. I co my wszyscy mieszkańcy tej ziemi, tutejsi i napływowi, na ten temat wiemy? Nic nie wiemy. Województwo białostockie nie doczekało się jak dotąd nawet tak podstawowej publikacji, jak odpowiedni katalog zabytków sztuki. Napisana przez tegoż J. Tłoczka już w 1973 r. praca *Budownictwo ludowe Białostocczyzny* do dziś pozostaje w maszynopisie. Poza tym istnieją jedynie maszynopisy nielicznych opracowań konserwatorskich, niestety będące nierzadko dziełem osób niewiarygodnych. Trudno przecież serio traktować p. Marię Giedz, która myli prawosławie z islamem.

Zaskakująca jest ta osobliwa polityka kulturalna na północnym wschodzie Polski. Szokuje kontrast w porównaniu z Małopolską, gdzie i kościoły i cerkwie zostały opisane w wielu publikacjach. No tak, ale tamtejsze cerkwie przeważnie są już kościołami, albo nie istnieją.

Wiktor Aleksiejuk

Literatura:

1. K. Moszyński, *Kultura materialna Słowian* t. 1, Warszawa 1967.

2. T. Broniewski, *Historia architektury dla wszystkich* t. 2, Wrocław 1966.

3. A. Miłobędzki, *Zarys dziejów architektury w Polsce,* Warszawa 1989.

4. R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna w Małopolsce XV wieku*, Wrocław 1981.

5. *Historyja biełaruskaha mastactwa*, t. 2 Mińsk 1988, t. 3 Mińsk 1989.

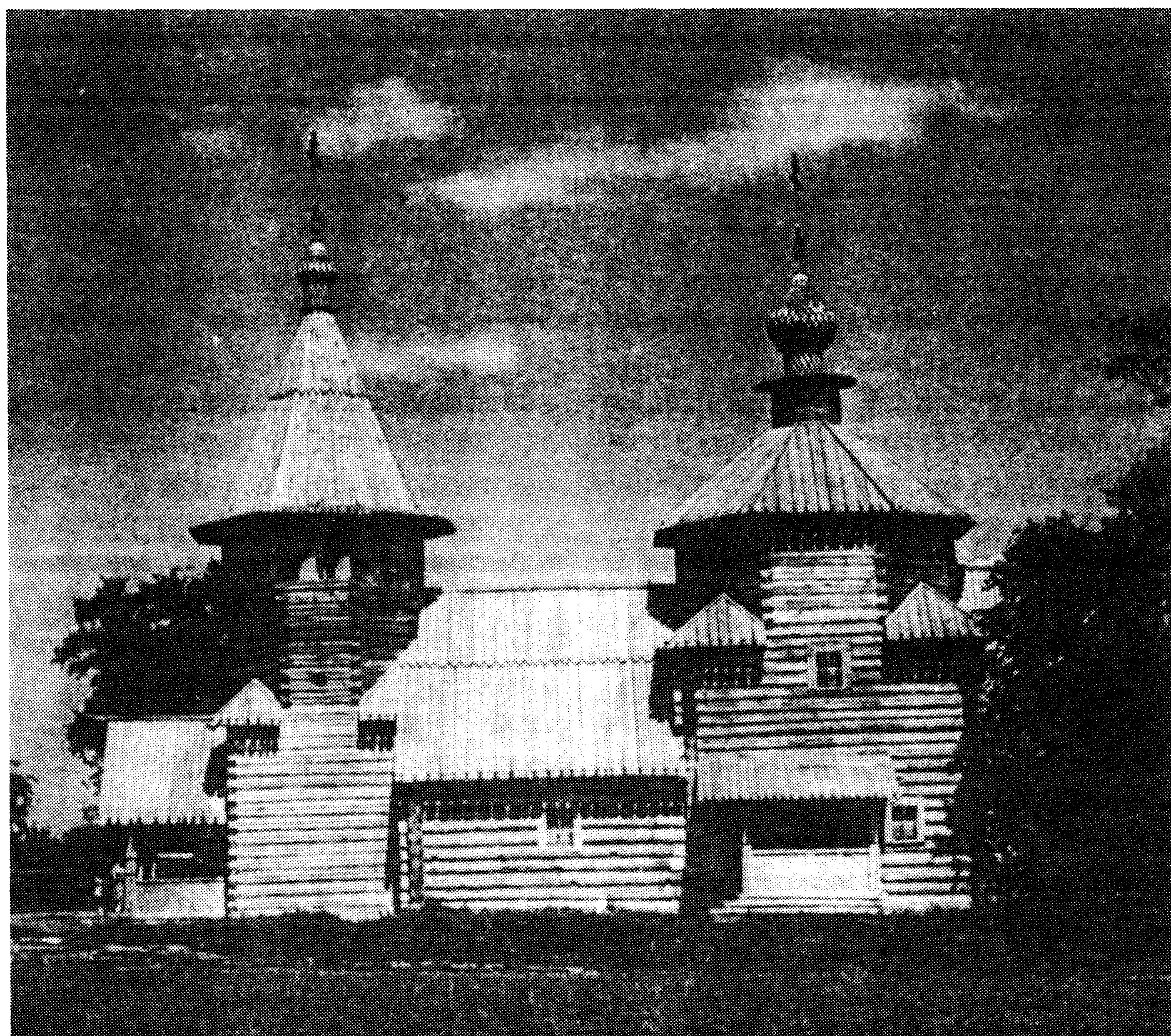
6. A.W. Kownikow, *Tysiacza liet russkoj architiektury*, Moskwa 1990.

7. *Suzdal* (album), Moskwa 1989.

8. *Ziemlia Nowgorodskaja* (album), Leningrad 1988.

9. J. Tłoczek, *Polskie budownictwo drewniane*, Ossolineum 1980.

10. *Katalog zabytków sztuki w Polsce - województwo łomżyńskie* pod. red. M. Kałamajskiej-Saeed, zesz. 1, W-wa 1982, zesz. 2 W-wa 1986.

Fot. 4

Лісце несенае ветрам

Расказ Антона Кярковіча пра эміграцыю ў Аргенціну і недарэчны ліст ад яго сябра, які заахвоціў яго вярнуцца ў 1950 годзе на бацькаўшчыну ("Czasopis", Nr 4(28),1993), проста прымусіў мяне схапіцца за пяро, каб распавесці аб росквіце і падзенні немалой (у некалькі тысяч людзей), працавітай, дружалюбімай і добра арганізаванай беларускай грамады ў Аргенціне.

Першыя беларускія эмігранты з'явіліся ў Аргенціне ў невялікай колькасці яшчэ да І сусветнай вайны, але галоўная іх хваля наплыла туды ў гадах 1924 - 1939 з Заходняй Беларусі. Беларусы пасяліліся ў г. Буэнас-Айрэсе і гарадах правінцыі Буэнас-Айрэс: Валянцін Альсіна (Valentin Alsina), Касерос (Caceros), Ля Плята з прыгарадам Берыса (Berisso), Аловас (Olovos), у Расарыя (правінцыя Санта-Фэ) ды Камадора Рывадавія (Comodoro Rivadavia) у Патагоніі. Большасць беларусаў працавала чорнарабочымі, нпр. у бойнях Буэнас-Айрэса, хаця некаторыя прыдбалі з часам свае майстэрні і крамы. Некалькі тысяч беларускіх сялян займела гаспадаркі, найбольш у правінцыі Місіёнас, але нідзе не паўсталі кампактныя пасяленні.

Сярод працоўнай эміграцыі ў Аргенціне знайшоўся таксама свядомы нацыянальны актыў: былыя случчакі, балахоўцы, грамадоўцы і капээзтбоўцы, якім не было месца ў тагачаснай Польшчы.

Першая беларуская арганізацыя паўстала ў 1934 годзе ў Буэнас-Айрэсе. Было гэта Беларускае культурна-прасветнае таварыства (інакш «Грамада»). Неўзабаве стварыліся тут наступныя арганізацыі: Беларускае таварыства «Культура», а пасля - беларуская бібліятэка ім. Івана Луцкевіча. У 1938 г. паўстала ў Валянцін Альсіне Беларускае культурнае таварыства «Белавеж».

У 1939 годзе гэтыя чатыры таварыствы стварылі Федэрацыю беларускіх арганізацыяў у Аргенціне, да якой далучаліся потым усё новыя таварыствы. Федэрацыю ўзначалілі: Мікола Мярэчка, Уладзіслаў Гайлевіч і Якуб Пятрушак. Вялікім штуршком да далейшай дзейнасці быў праведзены ў 1940 г. у Буэнас-Айрэсе Кангрэс беларускіх арганізацыяў. Такія кангрэсы ладзіліся потым паслядоўна да 1948 года.

Федэрацыя праводзіла даволі буйную грамадскую і культурную дзейнасць. Некаторыя таварыствы арганізавалі прафесійныя курсы, мелі свае бібліятэкі і мастацкія гурткі. Драматычны гурток Бібліятэкі Луцкевіча выступаў у Буэнас-Айрэсе ды іншых аргенцінскіх гарадах, а нават у Мантавідэа ва Уругваі.

Выдавецкая дзейнасць аргенцінскіх беларусаў пачыналася са сценгазетаў. Далёкім рэхам з глыбіні часу дайшлі да нас толькі іхнія назвы: «Голас Беларуса», «Кузніца», «Наша думка», «Зорка»... Пастаянную выдавецкую дзейнасць наладзіла культурнае аддзяленне Федэрацыі беларускіх арганізацыяў. Пачаўшы з 1940 г., кожны год, выходзілі беларускія календары. Календары былі двухмоўныя, беларуска-рускія, але іхняя літаратурная частка, рэдагаваная У. Гайлевічам і Я. Нядзелькам была поўнасцю беларускамоўная.

Выхадцы з Заходняй Беларусі добра памяталі цяжкае жыццё беларусаў у Польшчы, дык няма дзіву, што ў 1939 г. віталі ўз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Іхнія прасавецкія настроі узмацнеліся яшчэ пасля нямецкай агрэсіі на Савецкі Саюз. Дзеля дапамогі ў барацьбе з фашызмам паўстаў у Буэнас-Айрэсе Беларускі дапамаговы камітэт, які ўваходзіў у Федэрацыю беларускіх арганізацыяў.

Рост савецкіх уплываў у самай Федэрацыі паказваюць новыя назвы, якія прымалі беларускія арганізацыі. Таварыства ў Док - Суд (прыгарад Буэнас-Айрэса) назвалася «Мінск», таварыства ў Берыса прыняло імя Георгія Скарыны, БКТ «Белавеж» стала Беларускім таварыствам імя Якуба Коласа, а новастворанае таварыства ў Камадора Рывадавія прыняло імя Янкі Купалы.

Наступным этапам савецкай дзейнасці была русіфікацыя беларускіх таварыстваў, што таксама дасканала адлюстравана ў іхніх назвах. Беларуская культурна-прасветная грамада была перайменаваная на Беларускае таварыства імя М. Горкага. Новастораныя беларускія таварыствы прымалі імёны У. Маякоўскага і А. Талстога ў Буэнас-Айрэсе, А. Пушкіна ў Расарыё ды І. Франко ў Аловас.

За гэтымі нібыта нявіннымі зменамі назваў хаваюцца трагічныя падзеі: выкліканы савецкімі правакатарамі няспынны закалот унутры арганізацыяў і напады на памяшканні таварыстваў ды прыватныя кватэры некаторых дзеячоў. Найдаўжэй абаранялася ад гэтага наступу Бібліятэка Луцкевіча (імя забавязвае!), але і самым вялікім коштам: забіты камуністамі быў адзін з яе абаронцаў.

Разбуральная дзейнасць сярод беларускай (ды іншых славянскіх)

Fábrica de Muebles – de – *Faryna y Mieszkowshi* • AZUL 770 - 72 T. E. 69-2253 Buenos Aires	**BRONCERIA ARTISTICA** – de – *Vicente Swirkowich* • Fáb. y Exp.: CUENCA 1759 T. E. 58-2518 Buenos Aires
FABRICA DE SILLAS FINAS CREACIONES INNOVACIONES – de – Stankiewich y Janczuk • QUILMES 231 - 35 T. E. 61-4906 Buenos Aires	*RESTAURANT* **"VILNO"** – de – *Pedro Skipor* • JUAN FARREL 1173 (ex Conesa) VALENTIN ALSINA
GRAN ALMACEN Y DESPACHO DE BEBIDAS – de – Alejo Karpovich • JOSE M. MORENO 555 VILLA DIAMANTE	**Fábrica de Muebles** ESPECIALIDAD EN ESTILO FRANCES Y MODERNOS – de – Faryna y Krymkiewicz • A. M. CERVANTE 2633 - 35 T. E. 59-4171 Buenos Aires

Аб'явы аргенцінскіх беларусаў-бізнесменаў.
Узята з: "BIELORRUSIA Y LOS BIELORRUSOS EN LA REPUBLICA ARGENTINA", Buenos Aires 1953.

эміграцый кіравалася ў часе вайны савецкім пасольствам ва Уругваі. У 1946 г., разам са з'яўленнем савецкага пасольства ў Буэнас-Айрэсе, пачаўся новы перыяд у жыцці беларускай эміграцыі ў Аргенціне. Апанаваўшы бальшавіцкімі метадамі Федэрацыю беларускіх арганізацый, прасавецкія дзеячы далучылі яе да г.зв. Славянскага саюза - амаль нічым не прыкрытай савецкай экспазітуры. Праз тры гады авантуры, арганізаваныя «славянскімі» правадырамі Шастакоўскім і Драмазёнкам абрыдлі ўрэшце аргенцінскім уладам. У 1949 г. Славянскі саюз, як і ўсе прыналежныя да яго арганізацыі былі развязаны, а іхняя маёмасць канфіскавана. Такім чынам ацалела толькі адна беларуская арганізацыя: Згуртаванне беларусаў у Аргенціне, створанае ў 1948 г. пасляваеннай эміграцыяй.

У 1951 г. былая Федэрацыя беларускіх арганізацыяў часткова абновіла сваю дзейнасць як самадапамаговая арганізацыя пад расейскай назвай «Белорусский Очаг». Рэшткі Беларускага таварыства імя Георгія Скарыны пераназваліся ў "Русское культурно-спортивное общество «Восток»". Вось табе і на! Проста і «общепонятно»: «Восток»!

Яшчэ горшым чынам, як прымусам наводжаная «славяншчына», адбілася на жыцці беларускай грамады ў Аргенціне савецкая прапаганда «за вяртанне на радзіму», разгорнутая шырока ў пяцідзесятых гадах. Адурманеныя міражом «савецкага раю» беларусы як у Аргенціне так і ў Бразіліі ды Уругваі запаўдарма распрадавалі ўсю сваю маёмасць і тысячнымі натоўпамі падаваліся ў аргенцінскія порты. Гадамі качавалі яны на пабярэжных Док-Суда, Ля Бокі ды Рэтыра, выглядаючы савецкіх караблёў. Тут сустракалі новых, ваенных беларускіх эмігрантаў, якія ўцякалі на антыподы ад прывіду гэтага ж «савецкага раю». Сустрэчы суправаджаліся агульнай лаянкай (лаялі хто-каго: «фашыстамі» або «камуністамі») ды, бывала, кулачным боем.

Большасць ахвотных вярнуцца на радзіму не дачакалі савецкіх караблёў. Чаму саветы, разгарнуўшы такую шалёную прапаганду, не падставілі нарэшце гэтых караблёў, пакуль што можам толькі здагадвацца. Магчыма, іхняй мэтай было выкараніць і атамізаваць усю славянскую грамаду, і сканцэнтраваўшы яе ў Буэнас-Айрэсе скарыстаць як зародыш рэвалюцыі. Магчыма, выканаўцы не паспелі за прапагандыстамі ці проста караблёў не хапіла.

Як ні глядзі, уся савецкая акцыя скончылася нічым. І генералісімус Перон быў занадта спрактыкаваным рэвалюцыянерам, каб дапусціць нейкую рэвалюцыю ў сваёй дзяржаве, і караблі не прыплылі. Стомленыя чаканнем на набярэжных, беларусы рассыпаліся па Буэнас-Айрэсе і правінцыі, другі раз пачынаючы жыццё з нуля.

Самы незайздросны лёс дастаўся тым, якім усё-такі ўдалося вярнуцца на радзіму. Рээмігрантаў з Аргенціны ўладкоўвалі на працу і забеспечвалі ўмовы жыцця, як на Краіну Саветаў, неблагія. Дык куды ж гэтаму падсавецкаму жыццю было да жыцця ў адной з самых багатых (на той час) краінаў свету, якой была Аргенціна! Разбэшчаныя дабрабытам «аргенцінцы», якія працавалі на мінскім гадзіннікавым заводзе паспрабавалі нават арганізаваць страйк, але хутка «перевоспитано» іх дырэкцыяй і НКВД.

Засталося толькі пісаць пад дыктант пісьмы сваякам і знаёмым за акіянам пра цудоўнае жыццё ў Савецкай Беларусі і марыць пацiхеньку аб вяртанні ў Аргенціну.

Такім чынам можна сумнявацца, ці сябра сп. Кярковіча быў п'янаваты, або хаця на падхмеллі, пішучы, што ўсё добра. Якраз наадварот, пэўна быў ён да болю цвярозы. Нашаму земляку застаецца дзякаваць Богу, што вярнуўся ўсё-ткі над Буг, а не на Калыму.

Алег Латышонак

WYSZPERANE W ARCHIWUM

Totalitaryzm roku 1955

23 września 1955 r. prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Bielsku Podlaskim podjęło uchwałę "w sprawie pracy wśród narodowości białoruskiej". Było to możliwe dzięki ogólnym przemianom demokratycznym w ówczesnej Polsce, a także zmianie polityki narodowościowej państwa. Jednak wszelkie działania czynnika państwowego osadzały się na dotychczasowych zasadach centralizacji i nakazu. Popełniane w okresie stalinowskim "błędy i wypaczenia" - oficjalnie skrytykowane w 1956 r. - były niejako właściwe naturze PRL. Narzucana ideologia oraz polityka stanowiły zasadnicze momenty w życiu publicznym ówczesnego społeczeństwa i od tych ograniczeń lokalne grupy - a taką tworzyli Białorusini na Białostocczyźnie - nie mogły się uwolnić.

W publikowanym na następnej stronie dokumencie dokładnie oddany jest totalitaryzm ówczesnej struktury władzy państwowej. Jedną uchwałą chciano rozwiązać wszelkie problemy społeczności białoruskiej: ekonomiczne, kulturalno-oświatowe i społeczne. Konkretnie postrzegano jednak tylko takie zagadnienia: brak książek białoruskich w bibliotekach wiejskich, uruchomienie punktu rymarskiego w Pasynkach, zorganizowanie kół sportowych w białoruskich wsiach itp. Zamiar budowy gmachu dla 11-klasowej szkoły z białoruskim językiem nauczania w Bielsku Podlaskim stanowił najpoważniejszy punkt uchwały.

Wszystko to świadczy o skali oraz rozumieniu problemu białoruskiego w państwie. Ograniczano się do zagadnień najbardziej podstawowych i najmniej skomplikowanych. Na sprawy wyższego rzędu - elitarne, które stanowiłyby o rozwoju kulturalnym tworzącej się inteligencji białoruskiej nie było mowy. O jakiej więc równości obywateli polskich narodowości białoruskiej można mówić odnośnie okresu PRL-u wiedząc, iż nie było wówczas żadnego państwowego (innych nie mogło być!) białoruskiego teatru, kina, muzeum, placówki naukowo-badawczej itd.? Dlaczego jedyną drogą wykształconych Białorusinów mogły być *wysokie i odpowiedzialne stanowiska na terenie całego kraju, czy to w organizacjach partyjnych, w organach bezpieczeństwa publicznego, w administracji państwowej, w wojsku itp.*?

Dokument znajduje się w Archiwum Państwowym w Białymstoku.

Do druku przygotował i komentarzem opatrzył

Sławomir Iwaniuk

Uchwała Nr 63/257

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z dnia 23 września 1955 roku w sprawie pracy wśród narodowości białoruskiej na terenie powiatu.

Powiat Bielsk Podlaski jest w 50% zamieszkały przez ludność białoruską, która we wschodniej części powiatu w 16 gromadach występuje w 100%. Ludność białoruska bierze czynny udział w życiu politycznym i gospodarczym powiatu, jest licznie reprezentowana w radach narodowych - 370 radnych, w komisjach radzieckich 610 członków. Spośród ludności białoruskiej tutejszego powiatu rekrutuje się wielu ludzi zajmujących wysokie i odpowiedzialne stanowiska na terenie całego kraju, czy to w organizacjach partyjnych, w organach bezpieczeństwa publicznego, w administracji państwowej, w wojsku itp.

Dzięki pomocy Państwa Ludowego wyrównane zostały zaniedbania i upośledzenia ludności białoruskiej spowodowane przez władze sanacyjne. Dzisiaj na terenach zamieszkałych przez ludność białoruską jest najwięcej wsi zelektryfikowanych i zradiofonizowanych. W gromadach Orla, Ryboły oraz we wsiach Dydule są radiowęzły. 44% ogółu szkół podstawowych to są szkoły z białoruskim językiem nauczania względnie w których język białoruski jest wykładany jako przedmiot. Oprócz szkół podstawowych na terenie powiatu istnieje 11-letnia szkoła z białoruskim językiem nauczania, Liceum Pedagogiczne, Liceum Wychowawczyń Przedszkoli, w których język białoruski występuje jako przedmiot.

Ludność białoruska bierze ożywiony udział w życiu kulturalno-oświatowym, korzystając z bibliotek oraz organizując zespoły artystyczne o repertuarze w języku białoruskim. Świetlice wiejskie w środowiskach białoruskich zgłosiły do tegorocznych eliminacji powiatowych 7 zespołów artystycznych, a szkoły białoruskie 13 zespołów, co stanowi około 50% ogółu zgłoszonych do eliminacji zespołów artystycznych.

Pomimo tych wielkich osiągnięć i zdobyczy jakie ma ludność białoruska nie znaczy to, że zbyteczna jest praca naszego całego aparatu administracyjnego i gospodarczego, a należy samokrytycznie stwierdzić, że jest zbyt mała praca szczególnie na odcinku kulturalno-oświatowym wśród ludności białoruskiej.

W celu nasilenia i usprawnienia pracy wśród ludności białoruskiej Prezydium Powiatowej Rady Narodowej postanawia zobowiązać:

1) Wszystkie jednostki organizacyjne, administracyjne i gospodarcze oraz masowo-społeczne na terenie powiatu:

a) do przeprowadzenia szkolenia ideologicznego wśród pracowników, mającego na celu zapoznanie z zagadnieniem narodowościowym w świetle marksizmu i leninizmu, z zasadniczą linią Partii i Rządu w kwestii narodowościowej. Na szkolenie to należy przeznaczyć 4 godziny jako pierwszy temat szkolenia ideologiczno-zawodowego na rok 1955/1956,

b) do otoczenia należytą opieką aktywu ludności białoruskiej i do awansowania przodujących pracowników na kierownicze stanowiska.

2) Wszystkich członków prezydiów rad narodowych, kierowników zakładów i instytucji administracyjnych i gospodarczych, kierowników wydziałów, oddziałów i referatów Prezydium PRN oraz zarządy organizacji masowo-społecznych:

do nawiązywania i utrzymywania stałego kontaktu z ludnością białoruską, polegającego na wykrywaniu i likwidowaniu wszelkich bolączek i niedomagań wśród Białorusinów.

3) Wydział Oświaty:

a) do wystąpienia z wnioskiem do Wydziału Oświaty Prezydium WRN o budowę gmachu szkolnego dla białoruskiej 11-letniej szkoły w Bielsku Podlaskim,

b) do wystąpienia z wnioskiem do Wydziału Oświaty Prezydium WRN Dział Inwestycji o przydzielenie baraku na internat 11-letniej szkoły białoruskiej w Bielsku Podlaskim,

c) do uruchomienia nauki języka białoruskiego jako przedmiot w szkole podstawowej we wsi Malinowo w związku z domaganiem się mieszkańców wsi Stryki utworzenia takiej szkoły we wsi Stryki,

d) do obsadzenia szkół w Pilikach, Zubowie i Orli nauczycielami fachowymi w kierunku zapewnienia pomocy zespołom artystycznym białoruskim w tych miejscowościach,

e) do przeprowadzenia rozeznania, założenia ewidencji i otoczenie większą opieką sierot i półsierot narodowości białoruskiej uczęszczających do szkół podstawowych, a wymagających pomocy materialnej.

4) Wydział Zdrowia:

a) do otwarcia gabinetu dentystycznego w Orli i Chrabołach,

b) do obsadzenia gromad Orli i Śnieżek położnymi,

c) do uruchomienia punktu aptecznego w Rybołach i Śnieżkach,

d) do uruchomienia Wiejskich Ośrodków Zdrowia w Orli i Chrabołach w miejsce dotychczasowych punktów felczerskich przez obsadzenie tych punktów fachowymi siłami lekarskimi,

e) do otoczenia opieką lekarską osób narodowości białoruskiej pozostających bez opieki rodzinnej.

5) Wydział Handlu:

a) do uruchomienia punktów sprzedaży pomocniczej we wsi Szernie i Proniewicze, czego obecnie domagają się mieszkańcy tychże wsi,

b) do zaopatrzenia sklepów potrzeb kulturalnych w książki i czasopisma w języku białoruskim.

6) Powiatowy Zarząd Rolnictwa:

a) do wygłaszania pogadanek i odczytów w języku białoruskim w ramach upowszechniania wiedzy rolniczej na terenach zamieszkałych przez ludność białoruską,

b) do obsadzenia stanowisk agronomów możliwie osobami znającymi język białoruski w rejonach zamieszkałych przez ludność białoruską,

c) do otoczenia większą opieką i pomocą agrotechniczną i zootechniczną gospodarstw użytkowanych przez ludność białoruską.

7) Oddział Kultury:

a) do zwiększenia księgozbiorów w języku białoruskim w bibliotekach gromadzkich i punktach bibliotecznych w takich gromadach jak Ryboły, Haćki, Kotły, Pasynki, Augustowo, Orla i Pietrzykowo, w których znajduje się od 40 do 50 książek w języku białoruskim,

b) do rozwinięcia pracy w kierunku utworzenia zespołów artystycznych przez ludność białoruską,

c) do uruchomienia w gromadach zamieszkałych przez ludność białoruską bibliotek gromadzkich tam, gdzie obecnie występują tylko punkty biblioteczne,

d) do poczynienia starań w kierunku uzyskania odpowiednich kredytów na uruchomienie świetlic gromadzkich w Rybołach, Pawłach, Kotłach, Haćkach, Pasynkach, Zubowie, Moskiewcach, Śnieżkach, Paszkowszczyźnie, Nurcu, Parcewie, Mokrem i Szczytach Dzięciołowie,

e) do zwiększenia repertuaru w języku białoruskim sztuk teatralnych i chóralnych dla zespołów białoruskich i otoczenia większą opieką i pomocą fachową tychże zespołów, jak również świetlic,

f) do należytego przygotowania Tygodnia Kultury Białoruskiej w ramach Miesiąca Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej,

g) do spowodowania, aby tereny zamieszkałe przez ludność białoruską były częściej odwiedzane przez kina objazdowe i przez zespoły artystyczne możliwie z zakresu twórczości białoruskiej.

8) Powiatowy Komitet Kultury Fizycznej:

a) do zwrócenia szczególnej uwagi na LZS w gromadzie Kotły, Pasynki i Zubowo, gdzie są dość liczne zespoły lecz mało zainteresowane sportem,

b) do zorganizowania LZS we wsiach zamieszkałych przez ludność białoruską, które nie są objęte jeszcze organizacjami sportowymi szczególnie na terenie gromady Ryboły, Pawły, Ploski i Parcewo.

9) Referat Przemysłu:

do uruchomienia punktu usługowego rymarskiego w gromadzie Pasynki oraz punktu usługowego fryzjerskiego w osadzie Orli.

10) Referat Rent i Pomocy Społecznej:

a) do założenia ewidencji inwalidów spośród ludności białoruskiej,

b) do przeprowadzenia rozeznania wśród ludności białoruskiej i w przypadku potrzeby skierowania samotnych starców do domu opieki.

11) do transmitowania przez radiowęzły w Gredelach, Dydulach, Rybołach i Orli w przerwach audycji w języku białoruskim nadawanych z Mińska.

12) Oddział Społeczno-Administracyjny: do koordynacji pracy na odcinku zagadnień narodowościowych oraz informowania o tej pracy Prezydium PRN i Wydziału Społeczno-Administracyjnego Prezydium WRN.

W tym celu Oddział Społeczno-Administracyjny winien:

a) utrzymać stały kontakt z zainteresowanymi jednostkami administracyjnymi, gospodarczymi i organizacjami społecznymi na szczeblu powiatu i żądać informacji o przebiegu realizacji zadań wśród grup narodowościowych,

b) dokonywać wyjazdów do miejscowości zamieszkałych przez ludność białoruską, celem zebrania informacji o potrzebach ludności. Zebrane informacje należy przekazywać zainteresowanym komórkom do realizacji,

c) składać raz na półrocze na posiedzeniu Prezydium PRN sprawozdanie z wykonania niniejszej uchwały z omówieniem całokształtu prac na odcinku narodowości białoruskiej,

d) organizować w półroczu naradę w celu omówienia bieżących zagadnień oraz stwierdzonych niedociągnięć w pracy z narodowością białoruską.

13) Zobowiązuje się Kierowników Wydziałów, Oddziałów, Referatów i Powiatowego Zarządu Rolnictwa - wymienionych w uchwale - do omówienia niniejszej uchwały na posiedzeniach Komisji PRN w celu zapewnienia ze strony komisji pomocy i kontroli w wykonaniu uchwał dotyczących zagadnień narodowości białoruskiej.

14) Wszystkie instytucje administracyjne, gospodarcze i organizacje masowo-społeczne zainteresowane pracą wśród ludności białoruskiej zobowiązuje się do składania do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Oddział Społeczno-Administracyjny raz na półrocze w terminach do 15 czerwca i 15 grudnia sprawozdań z realizacji niniejszej uchwały.

Wykonanie uchwały zleca się Prezydiom GRN i MRN, Wydziałowi Oświaty, Wydziałowi Handlu, Wydziałowi Zdrowia, Oddziałowi Kultury, Oddziałowi Społeczno-Administracyjnemu, Powiatowemu Zarządowi Rolnictwa, Powiatowemu Komitetowi Kultury Fizycznej, Referatowi Przemysłu, Referatowi Rent i Pomocy Społecznej, Powiatowemu Zarządowi Łączności.

Odpowiedzialny za wykonanie uchwały ob. Giżewski Jefim Zastępca Przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej.

Sekretarz Prezydium PRN
/-/ Wł. Godończuk
Przewodniczący Prezydium
/-/ Z. Nowakowski

*

SPROSTOWANIE

W poprzednim numerze w publikowanym wykazie członków Zarządu i Rady Gminnej Gm Mielnik błędnie podaliśmy wyznanie osób z poz. 5 i 14. Powinno być "prawosławne".

Badania socjologiczne dowodzą, że 41,4% mieszkańców republiki ma negatywny stosunek do reform ekonomicznych przeprowadzanych przez obecną ekipę rządową. 15,2% jest za ich kontynuacją w obecnym kształcie a 35% nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

*

Białoruskie Centrum Prognozowania przeprowadziło ankietę, celem której było uzyskanie odpowiedzi na pytanie jaki jest stosunek społeczeństwa do kwestii podpisania przez Białoruś układu o zbiorowym bezpieczeństwie z Rosją, Kazachstanem, Tadżykistanem, Kirgizją, Uzbekistanem i Armenią. Sonda była przeprowadzona w 18 miastach Białorusi. Za podpisaniem umowy opowiedziało się 42,5% ankietowanych, przeciwnych było 54,9%.

*

Białoruś zintegruje się z Europą nie wcześniej niż w 2005 roku, - taką opinię wyraził minister spraw zagranicznych RB Piotr Krauczanka na I Kongresie Młodych Polityków Białorusi w Mińsku. Według ministra, pierwsze w kolejce do Europy są państwa-członkowie byłej RWPG, potem kraje nadbałtyckie, Ukraina, Rosja i Białoruś.

*

Białoruś dysponuje olbrzymymi zasobami bogactw naturalnych. Już dzisiaj zajmuje ona pierwsze miejsce w świecie w produkcji soli potasowych, przy czym ocenia się, iż ich zasoby wystarczą na kilkadziesiąt lat. Praktycznie niewyczerpalne są pokłady soli kuchennej, odkrytych jest 50 terenów roponośnych, a zapasy węgla kamiennego ocenia się na 300 mln ton. Na terytorium republiki występują pokłady rudy żelaza, niedawno odkryto złoża metali kolorowych, fosforytów, diamentów, złota. W dużych ilościach występują torf i surowce budowlane. Jednak za główne bogactwo geolodzy uważają wodę, wody mineralne i wody podziemne (solanki), w których występują pierwiastki praktycznie z całej tablicy Mendelejewa.

*

Na Białorusi na głowę mieszkańca przypada około 170 kg odpadów przemysłowych szkodliwych dla zdrowia. Pomimo to, nie ma na terytorium republiki poligonów przystosowanych do ich składowania i utylizacji.

*

KONIEC EPOKI

Szlachta białoruska w strojach organizacyjnych.

W prywatnym sklepie na stacji metra w Mińsku litrowy kartonik soku pomarańczowego kosztuje więcej niż solidna butelka gatunkowej wódki "Suworow". Nie jest to jednak jedyna niespodzianka, na którą może się natknąć przypadkowy turysta z Polski.

Po ponad rocznej nieobecności w niemal dwumilionowej stolicy Białorusi nawet gołym okiem dostrzec można istotne zmiany. Rynek wkracza tam polskim śladem; w komercyjnych budkach kupić można towary z bazarów w Białymstoku czy Warszawy, elektronikę i luksusowe przedmioty codziennego użytku z Dalekiego Wschodu, cytrusy z Kaukazu (w mniejszej jednak ilości niż w czasach istnienia niepodzielnego imperium), ubrania i galanterię z Polski. Dominują wyroby spirytusowe w rozmaitej postaci. Podczas gdy rok temu "inostraniec" mógł kupić wódkę (jeżeli miał szczęście!) w kilku zaledwie punktach sprzedaży detalicznej, to w chwili obecnej sprzedaje się ją niemal w każdym kiosku wzdłuż ważniejszych ulic miasta. Gorzej z pieczywem czy nabiałem, a wodka - pażałsta, skolka ugodna.

Obok pozornej normalizacji rynku widoczne jest ubożenie społeczeństwa, często przybierające drastyczne formy. Słusznej postury kobieta, kierowca taksówki, opowiadała o matce, która po 30 latach pracy w zakładzie przemysłowym otrzymuje obecnie 5000 rubli emerytury. Żeby to zrozumieć trzeba wiedzieć, że kilogram szynki na rynku kosztuje 1800 rubli, a bochenek chleba 80 rubli.

Niczoha nie zastajecca, jak ich usich wystralać

- konstatowała rozgoryczona minczanka. Na moje naiwne pytanie - Kaho? Bez chwili namysłu odpowiedziała - Nu hetych usich, wa uradzie!

Większość mieszkańców republiki swoje polityczne zaangażowanie ogranicza do formułowania podobnych radykalnych poglądów. Przytłoczeni zmaganiem o chleb, biernie przyglądają się poczynaniom polityków w niekoronowanej stolicy WNP. Spowszedniały wypucowane limuzyny dostojników z zaprzyjaźnionych państw środkowej Azji na dziurawych mińskich ulicach. Ot - przyjadą, pogadają i pojadą. Filozofia brzucha, której hołdują Białorusini, każe im nie zwracać specjalnej uwagi na to, co się dzieje na górze. I, wbrew pozorom, ma to swoje logiczne uzasadnienie.

Białoruś od początku istnienia Kraju Rad była pomyślana jako wielki poligon doświadczalny dla budowniczych wielkiego imperium. To najpierw tutaj sprawdzano w praktyce ważniejsze nowatorskie projekty, które później były obowiązującym wzorcem dla wszystkich sowieckich niby-republik, a właściwie kolonii wielkiego suwerena - Moskwy. Przymusowa kolektywizacja, industrializacja obliczona na budowę gigantycznych zakładów przemysłowych (np. Mińskie Zakłady Traktorowe - ok. 30 tys. zatrudnionych) uzależnionych od dostaw kooperantów z innych republik i pozbawionych rynków zbytu, likwidacja "miejscowych nacjonalizmów" i fizyczna zagłada ich twórców, zaciekła walka z wszelkimi przejawami religijności, to tylko ważniejsze etapy procesu budowy społeczeństwa radzieckiego i kształtowania "człowieka radzieckiego", które naród białoruski musiał dźwigać jako pierwszy. To Chruszczow powiedział, że Białoruś będzie pierwszą republiką ZSRR, w której zapanuje komunizm. I miał do tego pełne podstawy.

75 lat ubezwłasnowolnienia Białorusinów nie jest obecnie łatwo przezwyciężyć. Tym bardziej, że nikt tak naprawdę do tej pory nie pokusił się o przeprowadzenie zasadniczych reform ustrojowych i gospodarczych. Komunistyczne władze w Mińsku skutecznie uniemożliwiają wprowadzenie w życie choćby najmniejszych zmian w kierunku demokratyzacji czy gospodarki rynkowej. Odwieczne zapatrzenie na Kreml, nawet na najmniejsze jego sugestie powoduje, że

ludzie starego systemu

nie są w stanie samodzielnie kierować państwem i dbać o interesy jego obywateli.

Dochodzi do tak paranoicznych sytuacji, jak w przypadku próby tworzenia paktu wojskowego. Pomimo tego, że premier Rosji publicznie oświadczył, iż nie jest to w tym momencie najpilniejsza potrzeba dla jego kraju, premier Białorusi Kiebicz forsuje jego przyjęcie przez Radę Najwyższą. Przypadek bez precedensu w historii, by szef państwa domagał się likwidacji jego niezależności i oddawał armię pod dowództwo rządu sąsiedniego państwa!

Zmiany mentalności najtrudniej przebiegają w przypadku ludzi starszych. Kilkadziesiąt lat totalnej propagandy, fizyczny i psychiczny terror zrobiły swoje. Weterani Wojny Ojczyźnianej i dojarki z kołchozów do dziś nie mogą darować "demokratom", że doprowadzili do upadku wielkiego Związku Radzieckiego i związanego z nim dobrobytu. I próżne są tu tłumaczenia, że zmiany są konieczne i wymagają poświęceń. Doskonałą do tego ilustracją jest scenka sprzed Rynku Komarowskiego w Mińsku.

Obok głównego wejścia rozsiadła się grupa młodych chrześcijan-baptystów ze Szwecji, którzy wyjaśniali zasady wiary i rozdawali ulotki. Naprzeciwko znalazł sobie miejsce spory tłumek starszych kobiet, które w brutalny sposób tłumaczyły przygodnym gapiom: Nie słuchajcie ich! Heta niejkija imperyjalisty pryjechali, kab razburać naszu stranu!

Wydaje się, iż jedyną siłą, która potrafiłaby pokierować państwem i narodem, są demokratyczne partie i organizacje zgrupowane w

Białoruskim Froncie Narodowym.

Hasła demokratycznych przemian ustrojowych, reform zmierzających do powstania mechanizmów rynkowych, otwarcia Białorusi na Zachód, odnowy moralnej i kulturowej narodu propagowane przez Front znajdują zrozumienie i poparcie wśród inteligencji i ludzi młodych, którzy zetknęli się w życiu z czymś więcej, aniżeli tylko z "sowieckim rajem" importowanym z Moskwy. Możliwości ich oddziaływania są jednak bardzo ograniczone. Parlamentarna opozycja, choć maksymalnie aktywna i kompetentna, jest nieliczna **(komunistyczna nomenklatura na Białorusi nie dopuściła do przeprowadzenia pierwszych wolnych wyborów parlamentarnych w dziejach republiki)** i nie ma wpływu na przyjmowane ustawy. Z kolei mass-media są w pełni kontrolowane przez rząd, a "informacja" przez nie podawana służy wyłącznie jego celom.

Zianon Paźniak — lider BFN.

Los Białorusi jest w rękach samych Białorusinów. To obrazoburcze, zważywszy na realia geopolityczne, hasło, propagowane przez opozycję, zostanie zweryfikowane w ciągu najbliższych 2-3 lat. Oby po myśli demokratów.

Jerzy Kalina

Zdjęcia wykonano 21 marca br. w Mińsku w czasie obchodów 75 rocznicy proklamowania Białoruskiej Republiki Ludowej zorganizowanych przez BFN.

Demonstracja zorganizowana przez Białoruski Front Narodowy.

Przed hajnowskim festiwalem

MUZYKA JEGO PASJĄ

Kiedy 19 czerwca 1964 roku w rodzinie Połowianiuków w Bielsku Podlaskim przyszedł na świat syn Jan, nikt chyba nie przewidywał, że wyrośnie z niego znakomity artysta. Już we wczesnych latach szkolnych u młodego Janka ujawnia się nieprzeciętny talent muzyczny. Jeszcze jako uczeń Liceum Ogólnokształcącego z białoruskim językiem nauczania śpiewa w chórze w cerkwi św. Michała, dorównując doświadczonym chórzystom. Ale jego kariera muzyczna miała dopiero rozbłysnąć, i to z dala od stron rodzinnych, bo w dalekim Olsztynie. Właśnie w tym mieście w 1983 roku rozpoczyna studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej na Wydziale Wychowania Muzycznego. Nie zapomina jednak ojczystej wiary i powołania - od pierwszych chwil studenckich aktywnie uczestniczy w życiu tamtejszej parafii prawosławnej. Już od wielu lat raz w tygodniu w miejscowym domu parafialnym odbywają się próby chóru cerkiewnego. Od swojego przyjazdu do Olsztyna uczestniczy w nich oczywiście Jan Połowianiuk. Mimo że parafia liczy jedynie około 200 rodzin - chór (pod dyrekcją Fiodora Jundzina) ma ambicje. W 1985 roku na Dniach Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce otrzymał wyróżnienie w kategorii amatorskich chórów parafialnych.

Jan Połowianiuk kończy studia w 1988 roku. Jako asystent, a wkrótce potem wykładowca dyrygentury chóralnej, pozostaje na uczelni. Niebawem żeni się z piękną olsztynianką Lilianną Mistrzak. Ślubu udziela im proboszcz Aleksander Szełomow. W ten sposób młody muzyk rodem z białoruskiego Podlasia, wiąże swoje życie z odległym Olsztynem.

Oprócz zajęć zawodowych na uczelni i w chórze cerkiewnym (od niedawna jest jego dyrygentem), pracuje także w Szkole Muzycznej, gdzie prowadzi "ognisko muzyczne" w klasie akordeonu i nietypowego instrumentu, jakim jest keybard. Zajął się też muzyczną działalnością wydawniczą. Wkrótce pod patronatem Stowarzyszenia Muzyków Warmii i Mazur ukażą się jego książki *American spiritual songs* i *Przeboje muzyki klasycznej.*

Życiową pasją Jana Połowianiuka stało się jednak "Collegium Baccalarum" - olsztyński chór nauczycielski. Powstał 16 października 1987 roku z inicjatywy Lechosława Ragana - profesora Katedry Wychowania Muzycznego WSP. W krótkim czasie grupka miłośników rozrosła się w duży czterogłosowy chór mieszany liczący 50 osób, śpiewający bogaty i różnorodny repertuar - muzykę dawną, sakralną i ludową oraz współczesną. Przyjemność wspólnego muzykowania przyciągnęła, oprócz nauczycieli również przedstawicieli innych profesji. Dzięki zaangażowaniu i kwalifikacjom prof. Ragana i jego asystentów oraz ogromnemu zaangażowaniu śpiewających, poziom artystyczny rósł, czego efektem były udane koncerty. W ciągu pięciu lat działalności prześpiewano 1194 godziny. W rezultacie tych poczynań odbyło się 29 koncertów. Do sukcesów należy zaliczyć dwukrotne tourneé po Belgii. Na zaproszenie zaprzyjaźnionego chóru "Zinghet Vrdd" wystąpili w Gandawie w trakcie Europejskiego Festiwalu Kultury Flamandzkiej. Byli w Brukseli, Brugii, Antwerpii. Niedawno prof. Ragan zrezygnował z przodownictwa chóru. Nowym dyrygentem "Collegium Baccalarum" został Jan Połowianiuk.

Chór wykonuje utwory znanych kompozytorów: A. A. Archangielskiego, J. S. Bacha, D. Bortnianskiego, M. M. Ippolitowa-Iwanowa, W. A. Mozarta i in. W repertuarze muzyki cerkiewnej ma m.in.: *Sije nynie błagosławitie Gospoda* M.M. Ippolitowa-Iwanowa, *Iże Chieruwimy* D. Bortnianskiego, *K' Bogorodice* i *I wnuszi Boże molitwu moju* A. Archangielskiego, *Otcze nasz* M. Kiedrowa.

Z inicjatywy prot. Aleksandra Szełomowa chór "Collegium Baccalarum" 4 kwietnia br. występował w olsztyńskiej cerkwi. Licznie zgromadzonym słuchaczom dostarczył niepowtarzalnych wrażeń. Na zakończenie koncertu dyr. J. Połowianiuk recytował fragment wiersza Wiktora Szweda:

Dzie b tolki los mianie nie kinuu
z dalokich i blizkich daroh,
zausiody znajdu puciawinu
na rodny baćkouski paroh...

Już niedługo owa *puciawina* zaprowadzi młodego dyrygenta i jego "Collegium Baccalarum" na XII Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce. Wierzymy, że wspaniali muzycy również tam dostarczą publiczności i jurorom wielu niezapomnianych wrażeń.

Andrzej Gawryluk

Na zdjęciu: Jan Połowianiuk z chórem "Collegium Baccalarum".

LISTY DO NAS

Od wielu już lat w Wielką Sobotę nasuwają mi się te same wnioski, niestety, niezbyt radosne. Dostarcza ich część wiernych podążających do cerkwi, aby poświęcić paschę. A wszystkiemu winne są ich koszyczki, mniej lub bardziej dyskretnie schowane przed wzrokiem postronnego obserwatora. Dla mnie jest to brak własnej godności i honoru. Niesiemy swe koszyczki w reklamówkach, torbach, żeby tylko nikt nie zobaczył i nie pomyślał, że jesteśmy prawosławni - *przecież to będzie taki wstyd!* Inaczej nie potrafię tego wytłumaczyć.

Oczywiście, mogą być (i są!) sytuacje, kiedy nie możemy inaczej postąpić, np. gdy pada deszcz - są to jednak mimo wszystko przypadki sporadyczne. Nie podlega wątpliwości, iż głównym powodem takiego postępowania jest wstyd.

Pamiętajmy jednak, iż wstydząc się obrzędów związanych z naszą wiarą (także palm czy też zapalonych świec niesionych w Wielki Czwartek) wstydzimy się także swej wiary, gdyż są one ze sobą związane.

I pomyśleć, że dzieje się to w Białymstoku, mieście, gdzie jest nas kilkadziesiąt procent. Przecież niosąc ten paschalny koszyczek świadczymy o nas i naszej wwierze, i jest to swego rodzaju misja. Gdy będziemy się wstydzić swojej wiary i tradycji, będzie to rodziło w stosunku do nas brak szacunku, pogardę, w najlepszym zaś przypadku litość.

Poprzez takie zachowanie sami izolujemy się i spychamy siebie na margines. Upodobniamy się wówczas do umarłych, gdyż brak jest w nas żywej wiary. Jak mogą szanować nas inni, jeśli sami nie szanujemy siebie, a bywa również tak, iż swoje dzieci uczymy poprzez to wstydu swojej wiary.

Jest to smutne, żeby nie powiedzieć - tragiczne. Gdzież nasza godność, odwaga osobista, ambicja? Gdyby tak zachowywali się nasi przodkowie, którzy jakże często oddawali życie za prawosławie, wątpię, czy dotrwało by ono do naszych czasów.

Moi prawosławni Bracia i Siostry, nie wstydźmy się siebie i wiary, lecz szczyćmy się naszym prawosławiem, gdyż naprawdę jest czym! Starajmy się tylko uświadomić to sobie lepiej poprzez jego poznanie, bo gdy nabierzemy szacunku do siebie samych, to i inni będą mieli go więcej dla nas.

Sławomir Sułkowicz

Царква св. Архангела Міхаіла з 1789 г. у Бельску Падляшскім

Календарыюм святаў

н.ст./ст.ст.

11.V./28.IV. св. Кірылы Тураўскага

20.V./07.V. Жыровіцкай Іконы Божай Маці

21.V./08.V. Апостала і Евангеліста Іаана Багаслова. Яму прысвечаны цэрквы: ў Супрасльскім Свята-Благавешчанскім манастыры, Мастаўлянах, Новым Беразове, Орлі, Адрынках к. Нарвы, Паўлах (Рыбалаўскага прыхода) і Аўгустове (Ягуштове) к. Бельска.

22.V./09.V. Свяціцеля і Цудатворцы Мікалая. Прыхадскія святы: кафедральнага сабора Беластоцка-Гданьскае епархіі ў Беластоку, храмаў у Новым Двары, Міхалове, Белавежы, Мілейчыцах, Градзіску каля Сямяцічаў, Бельску-Падляшскім (бакавы прастол Міхайлаўскае царквы).

24.V./11.V. Святых Роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія - ушанаванне памяці нябесных апекуноў Беластоцка-Гданьскае епархіі.

27.V./14.V. Узнясенне Гасподне (*Ушэсце*). Двунадзесятае свята. Прыхадскія святы ў: Клейніках, Новым Беразове, Тэлятычах і ў капліцы ў Новай Волі к. Міхалова.

05.VI./23.V. Св. Еўфрасінні Полацкай. Гэта свята нябеснай Апякункі Беларусі. Яе памяці прысвечана новабудаваная царква на могілках у Беластоку-Старасельцах.

06.VI./24.V. Дзень Святой Тройцы. Пяцідзесятніца. Прыхадское свята ў Дубінах, дзе знаходзіцца святая крыніца «Крыначка».

07.VI./25.V. Дзень Святога Духа. Прыхадское свята ў Беластоку-Антонюку.

ДАР КАРАЛЕВЫ ЯЛЕНЫ БЕЛЬСКАЙ ЦАРКВЕ

Ікона Божай Маці з Дзіцём, якая знаходзіцца ў царкве Раждлжаства Прачыстай Дзевы Марыі ў Бельску-Падляшскім - адзін із самых каштоўных іканапісных помнікаў на Беласточчыне. Яна - адзін з нямногіх экземпляраў манументальнага жывапісу з візантыйскімі традыцыямі, якія захаваліся да нашых часоў у Польшчы. Да гэтай групы ікон адносяцца такія ранейшыя выдатныя творы як фрэскі ў Любліне, Вісьліцы, Сандомежы, Кракаве і Супраслі. Якраз іконы, якія знаходзяцца ў цэрквах на Беласточчыне даюць нам не толькі магчымасць бачыць прыгажосць твораў іканапісу, майстэрства іх кампазіцыі і жывапісу, але сваёй гісторыяй паказваюць яны кірункі ўплываў у культуры славянскіх народаў.

На бельскай іконе прадстаўлена Божая Маці з Дзіцём на левай руцэ ў тыпе Адзігітрыі. Выканана яна з захаваннем візантыйскіх традыцый на дошцы, датуецца апошняй чвэрцю XV стагоддзя. Ікона цёмна-карычневага каларыту (падрабязнае апісанне яе знаходзіцца ў каталогу Дзяржаўнага консерватара помнікаў старажытнасці ў Беластоку ПЗК № 0196). Абраз пакрыты акладам з пазалочанай бляхі. Немагчыма акрэсліць яе аўтара і месца стварэння - у Візантыі ці ў Маскве. Відаць, была яна прывезена каралеве Ялене з Масковіі адным са шматлікіх пасланцаў цара. Ялена, дачка цара Івана III і царыцы Зоі (якая была родам з пануючага ў Візантыі роду Палеолагаў), выйшла замуж у 1495 годзе за Вялікага князя літоўскага Аляксандра і засталася вернай Праваслаўнай царкве. Разам з яе прыездам у Вялікае княства Літоўскае прыбыла значная світа, якая складалася з духоўных і асобаў з царскага атачэння. Выхаваная ў вернасці праваслаўю, пад націскам бацькоў і акружаючых яе асоб княгіня абавязалася бараніць Праваслаўную царкву ў Вялікім княстве Літоўскім. Прывезла яна ў Маскву кнігі, іконы і літургічнае начынне не толькі ў храмы, якія засноўвала, але таксама і ў іншыя праваслаўныя цэрквы. Царыца Зоя і цар Іван успамагалі старанні дачкі, заахвочвалі яе да палітычнай дзейнасці.

Два гады пасля шлюбу Ялена пачынае аб'язджаць заходнюю частку Вялікага княства Літоўскага, у тым і тэрыторыю сённяшняй Беласточчыны. З таго часу пачынаецца заснаванне значнай колькасці цэркваў і манастыроў, нягледзячы на тое, што ад 1413 года ў Вялікім княстве Літоўскім абавязвала забарона пабудовы новых і рамонту старых праваслаўных храмаў. Праваслаўныя князі і баяры ў асобе Ялены знайшлі апякунку, якая заснаваннем царквы Раждлжаства Прачыстай Дзевы Марыі ў Вільні дала прыклад і заахвоціла іншых да царкоўнага будаўніцтва. Сама яна засноўвае ў 1497 годзе царкву на замку ў Бельску, забеспячае яе абсталяваннем. Відаць, у 1497 або ў 1498 годзе славутая ікона Божай Маці з Дзіцём трапляе ў гэты храм. З яго частка абсталявання была перададзена ў царкву Раждлжаства ПДМ у Бельску, у тым ліку таксама Адзігітрыя.

На пераломе XV і XVI стагоддзяў беларускія і літоўскія землі пераживаюць часы гаспадарчага росквіту. Гэта спрыяе будаўніцтву, і прыклад княгіні знаходзіць паслядоўнікаў. І так, Аляксандр Хадкевіч у 1497 годзе закончвае пабудову замка ў Гарадку, а ў наступным годзе засноўвае там праваслаўны манастыр, які ў 1500 годзе быў перанесены ў месца, дзе сёння знаходзіцца мястэчка Супрасль. І ў гэтым таксама відаць след дзейнасці княгіні Ялены. У 1496 годзе яна захоўвае пры сабе крыж з «Животворящим Древцом», якое было прывезена з Турцыі цару Івану III. Гэтая шанаваная рэліквія, як піша архімандрыт Мадэст, аўтар працы «Супрасльскі Благавешчанскі манастыр», абапіраючыся на мясцовай легендзе, паслужыла ў вызначэнні месца, у якое быў перанесены манастыр. Імя княгіні Ялены ўнесена ў «Паміннік» Супрасльскай лаўры: «Помні, Господи, души усопших раб своих, Королевое Елены...» Княгіня ахвяроўвала іконы паўстаючым рэлігійным цэнтрам. З пераліку, памешчанага ў «Хроніцы Супрасльскай лаўры» вынікае, што ікону, падобную да бельскай Адзігітрыі атрымала таксама царква Благавешчання ПДМ у Супраслі. На жаль, не захавалася ніякага следу гэтага дару. Сярод іншых пабудоваў з часоў дзейнасці Ялены на беларускіх землях неабходна назваць цэрквы ў Чарнаўшчыцах (1494), Гомелі (1499), манастыр і царкву ў Драгічыне (1494), царкву ў Слуцку (1501). Ялена сустракалася з фундатарамі і ўспамагала заснаваныя імі аб'екты шчодрымі дарамі.

Факт ахвяравання такой каштоўнай іконы разам з іншымі многімі дарамі замкавай царкве ў Бельску сведчыць аб вялікай прывязанасці Ялены да гэтага горада. Як даказвае Я. Цэратэлі ў сваёй манаграфіі «Ялена Іаанаўна», пасля смерці караля Аляксандра Ягелончыка каралева Ялена атрымала як удовін надзел Бельск, Бранск і Сураж, а кароль Зыгмунт Стары абавязаўся апекавацца праваслаўнай удавой. З Бельска Ялена вяла перапіску з царом Іванам III і яго сынам Васіліем. Атручаная Радзівіламі, была пахаваная 20 студзеня 1513 года ў царкве Раждлжаства ПДМ на замку ў Вільні.

Гісторыя іконы Божай Маці з Дзіцём, якая знаходзіцца ў царкве Раждлжаства ПДМ у Бельску непасрэдна звязана з барацьбой княгіні Ялены ў абарону Праваслаўнай царквы на беларускіх землях. Гэты выдатны дар для Бельска ёсць сімвал асабістай адданасці княгіні сваёй веры. За яе прыкладам пайшлі многія князі і баяры, таксама на землях сённяшняй Беласточчыны.

АНТОН МІРАНОВІЧ

Аб'ява

З 15 па 20 мая адбудзеццца **першае паломніцтва моладзі Гродна - Жыровічы** на свята Жыровіцкай Іконы Божай Маці. Паломніцтва блаславіў Мінскі і Слуцкі патрыяршы Экзарх Усяе Беларусі **ФІЛАРЭТ**. Усіх, хто жадае ўзяць удзел у паломніцтве просім звяртацца па адрасу: 220103 Беларусь, Мінск, вул. Сядых д. 22, кв. 17 (**Ігар Котаў**), або ў Польшчы: Беласток, вул. Лінярскага 2 (**Яраслаў Харкевіч**).

Збор удзельнікаў паломніцтва - **15 мая** ў саборы ў Гародні.

Szanowna Redakcjo

Bardzo lubię Wasze Pismo. Żałuję, że tak rzadko się ukazuje, a jeszcze bardziej żałuję, że zainteresowanie sprawami białoruskimi jest na tyle małe, że na jego częstsze ukazywanie się nie ma już zapotrzebowania. Moje egzemplarze "Czasopisu" i "Niwy" przeglądają z ciekawością inni "nasi", ale sobie zaprenumerować nie chcą. Nie wiem, czy żal im pieniędzy, czy też wciąż boją się ujawnić. Żal.

Serdecznie Was pozdrawiam

Marek Cybart
Zalew, woj. sieradzkie

Od redakcji:

Od dłuższego czasu dostrzegamy zmniejszające się zainteresowanie sprawami białoruskimi. Główną przyczynę tego niekorzystnego dla nas zjawiska widzimy w niesprzyjającej sytuacji społecznej w kraju. Na wartości, które propagujemy na łamach "Czasopisu", a więc poszanowanie własnej kultury narodowej, swojej wiary prawosławnej, poznawanie historii i dnia dzisiejszego polskich Białorusinów (niezależnie od ich świadomości) — nie ma już dużego zapotrzebowania. Panujący chaos i szum informacyjny nie sprzyja żadnemu rozwojowi kulturalnemu. Ze względu na konsumpcyjny model życia większości ludzi w Polsce, a w naszym przypadku dodatkowo nikłą świadomość narodową — te procesy będą prawdopodobnie się pogłębiać.

Nie wszystko od nas zależy. Musimy być realistami. "Czasopis" z zasady jest pismem niskonakładowym. Aby krąg naszych odbiorców nie malał, staramy się coraz ciekawiej go redagować. Od swoich czytelników oczekujemy konkretnych rad i wskazówek. Samo narzekanie (pojawiające się w listach coraz częściej) nic przecież nie zmieni.

Panu oraz wszystkim, którzy nadesłali do nas życzenia świąteczne, bardzo dziękujemy.

колі очнэшсе
окутаны у жудкі сон
заглянь у проглубку своіэ душы
сягні до самого ядра матчыноі сьлёзы
і оросі свуой твар
які штодня облокаеш на сэбэ
чужы як словы
што заклінают добробыт
на чужуой мові

а дэська там
у трыэшчынах староі хаты
дрыэмле мовы ліэдовоі руой
затруты шопотом чужых каділ
коб жаром іх
сьвятую память окутаті ў дым
внэсьті пуд купола чужые словы
і збыўсе б
езуіты сон віковы

но я вэрнусь
нэбо насьцеж одчыню
там память прадідуў найду
стуоль гордосьць нацыі вэрну
внэсу
пуд купола
дэ трон тэрнёвы
укоіт стомляну душу
словом
ліэдовоі мовы

віктор стахвюк

SOKRAT JANOWICZ

DOLINA PEŁNA LOSU

-11-

Białystok da się od biedy lubić. Trzeba, może i nie bardzo, uważać w nim na swą chłopskość i białoruskość w dodatku. Jak każde miasto wschodnioeuropejskie lub bałkańskie, cierpi w swej szarości na manię wywyższania się. Wypowiadam to w czasie teraźniejszym, co nie jest błędem. Z pozawczorajszego podróżowania do republik jugosłowiańskich przywlokło się za mną pieskopodobne spostrzeżenie: zasiedziałą urbaniczność nad Adriatykiem uwypukla się włoską szybkomową; na przedalpejskim pogórzu zaś do dobrego tonu u plebejuszy zalicza się szwargotliwe przerywniki niemieckie przyprawione austriacką intonacją. Prestiż danego języka motłoch uzależnia od tego, jak dostatnio uda się osiąść dzięki niemu. Inne argumenty można, bez szkody dla siebie, puścić mimo uszu, co najwyżej czyniąc obronną aluzję względem światowej kariery angielskiego. Równie analogicznie uwidacznia się, komu nietrudno z myśleniem, trwały zasięg kolonizacyjnego oddziałania antycznego Rzymu z łaciną - według ukształtowania się narodów romańskich od Dniestru do Lizbony, od Renu do Malty i północnoafrykańskiej smugi francuszczyzny.

Przeniosłem się na Łowicką. Przypadła mi do serca chatyna na samym końcu ślepego zaułka we wiśniach, za owsem, co po sam skraj brudnej od żużlu Angielskiej. Właściciel wraz z nerwową połowicą i dwójką neurastenicznych cór (dojrzewających) ciskał się w kuchni i sypialence pobok, wyporządziwszy dla mnie kąt z końcówki korytarzyka, ocieplając go pilśnią. Pokój dwuokienny odnajmował jakiemuś ważniakowi, który znikał i wracał, by wylegiwać się po parę dni i nocy z rzędu. O obliczu tak pospolitym był, że trudnym do spamiętania. Najwyraźniej bano się tego lokatora. Głowa rodziny szewcował w spółdzielni na Piaskach, nie cackając się ze zdrowiem załapywał nadgodziny, a jego ślubna wspomagała go tym, że odmawiała sobie przyzwoitszej konfekcji i pożywniejszego jedzenia. Rzadko "dawał w gaz"; nigdy do tego stopnia, by ześwinić się. W bachiczne powroty gwałtownie nadganiał zaległości w poznawaniu teorii żołądka jako czynnika rozwoju ekonomicznego. Wnioski obudowywał wariantami.

→

TAJEMNICE NAZW WŁASNYCH

Nazwy geograficzne od apelatywów
wola, wólka, słoboda, słobódka

Klasyfikacja znaczeniowa nazw geograficznych pozwala odpowiedzieć na pytanie: Co nazwy pierwotne znaczyły, jaka była ich treść znaczeniowa w chwili powstania? Nazwy miejscowości od wyrazów pospolitych *wola, wólka, słoboda, słobódka* - a na Śląsku i w południowej Małopolsce oraz sąsiednich Morawach - *lgota, ligota, lhota* zaliczane są do grupy nazw kulturowych.

Nazwy kulturowe, podobnie jak i topograficzne, tworzone są od apelatywów i również bezpośrednio określają teren. Istotna różnica między nimi polega na tym, że nazwy topograficzne służyły do nazywania pierwotnych, n a t u r a l n y c h właściwości terenu, natomiast nazwy kulturowe oznaczają d z i e ł a r ą k l u d z k i c h, tj. urządzenia, instytucje i wytwory kultury społecznej czy duchowej. Stanowią więc odbicie działalności cywilizacyjnej człowieka, który ustawicznie zmienia i przystosowuje do swoich potrzeb to naturalne środowisko, w którym mieszka. Są to przede wszystkim wytwory związane z materialnym życiem człowieka, jak uprawa ziemi, budownictwo, komunikacja, urządzenia handlowe, obronne, terenowe, zakłady wytwórcze itp. Nazwy typu *Budy, Grodzisk, Kuźnica, Rudnia, Mostki, Smolany Piec, Starowieś* również charakteryzują teren, ale zagospodarowany już przez człowieka.

Nazwy związane z życiem społecznym i duchowym człowieka to: *Pohulanka, Wygoda, Wola, Wólka, Słoboda, Słobódka, Krzyże,* człony - *Cerkiewna, Kościelna* w nazwach złożonych itp.

Nazwy: *Wola, Wólka, Słoboda, Słobódka* oznaczają wsie i osady, których pierwsi mieszkańcy zwolnieni byli na pewien okres od obowiązku płacenia podatków i odrabiania pańszczyzny. Liczba lat, w ciągu których osadnicy wolni byli od wszelkich opłat i powinności zależała od warunków miejscowych, a głównie od trudności przy karczowaniu puszczy. Po wydaniu *"Ustawy Włócznej"* w 1557 roku pierwotne osadnictwo samorzutne, jednodworcze w puszczach królewskich i książęcych zastąpiono osadnictwem całych wsi, które odbywało się w sposób bardziej już uporządkowany. Starosta hospodarski lub leśniczy wybierał odpowiedniego człowieka, któremu polecał wybranie należytego na osadę miejsca i zajęcie się samemu onego osadzaniem - w charakterze przyszłego wójta. Obszar przyznany na osadę wójt mierzył na włóki, z których parę otrzymywał sam dziedzicznie. Następnie obwoływaną została "wola". Była to zapowiedź ilości wolnych od opłat i powinności lat dla nowych osadników. *Ustawa Włóczna* na wskroś gospodarcza, regulowała też ściślej cały tryb osadnictwa, wchodząc w najdrobniejsze szczegóły głosiła m.in.: "A lasy na włóki rozmierzone /należy/, gdzie będzie odpowiednio, na pasznię ludźmi osadzić i wolności ma dawać urząd na 5 albo 6 lat, aż do 10-ciu nawet. A to ma być, gdzie czarne lasy a ciężkie ku wyrobieniu". To osadnictwo na prawie niemieckim, zapewniane wójtom i nowopowstającym osadom, rozszerzyło się po Unii Lubelskiej 1569 roku na ziemie dzisiejszej Białorusi i Ukrainy. Nazwy *Vola, Volka, Vulka* do dziś występują na części Białorusi i Ukrainy.

Na obszarze języków wschodniosłowiańskich, szczególnie języka rosyjskiego i białoruskiego dominują nazwy miejscowości urobione od apelatywu *słoboda* (od *svoboda* drogą dysymilacji

- Widzisz, Janko, jak to jest - zgłaszał się z nowinami do ziewającej żony. - Nie dałby Bóg brzucha człowiekowi, nie byłoby roboty.

- Nie gadaj tyle, przeszkadzasz córkom uczyć się - postponowała.

- Słuchaj, co ja ci mówię, bo to mądre: dla kiszki pracujesz, no i gówno masz.

- Lepiej połóż się spać, Leonardzie.

- A tak, pójdę sobie, Janko, ale coś mi się zdaje, widzisz, że ty nie rozumiesz zasadniczego znaczenia właśnie gówna.

- Uczeni wymyślą tabletki, które zastąpią zupę i drugie danie - strasznowatym dziewczęcym basikiem spróbowała rozwiać melancholię starsza Ziutka.

Zaskoczenie ich przeszło jakby przez ścianę do mnie, mimowiednego słuchacza owych zgłębień. Szewc odkaszlnął:

- To co, w nocniku nie będzie już nic?

- No, troszeńkę pewnie tak. Jak u myszki - uspokojająco odparła taż Ziutka.

Tereska na to parsknęła cienkim chichotem, matka zaś widocznie wstała od stołu (dał się słyszeć zgrzyt odsuwanego taboretu).

- Źle się stanie, jeśli ludzie nie będą potrzebowali jeść. Wszystko się zawali i nastąpi kres... Bez głodu, widzisz, nie może być posłuszeństwa, widzisz, niczego się nie da zrobić. Bez gówien świat przepadnie...

Nieuniknioność globalnej katastrofy, którą Ziutka tak lekce sobie traktowała, pan Leonard roztrząsał po popijawie w Dniu Wojska, opatrzywszy ją preambułą precyzującą wojnę jako występek, a własną służbę w Grodzieńskim Pułku Artylerii - zakamuflowaną wyższymi racjami szkołę morderców.

- Bo było tak - powtarzał się - majstrujemy, cholera wie przez ile dni, makietę czegoś, a na ćwiczeniach wypali się do niej i tylko dołek zadymi. A nad wyrobem pocisku to nikt się nie napocił? Albo działa? Rozumiesz, marnowanie za marnowaniem. Nie do budowania przyzwyczajali, ale do niszczenia. Honory przyznawano za to, a medale złotne!

Młodym, częściej chłopcom, kiedy wysłuchują wynurzeń steranych żywotem mentorów, błąka się na ustach chytruskowy uśmieszek. To z przeświadczenia, że oni w swe przyszłe lata poradzą sobie o ileż wspanialej. Dziadygi, bywa, wyniuchają to nastawienie i popadają w zagniewanie. Nie powinni, i to pod żadnym pozorem. Niedobrze wpływają na zachowania osztorcowanego. Będzie on - z przekornej pamiętliwości - wysilać się na pokazanie się za wszelką cenę, co spowoduje u niego ponadprzeciętny margines mylnych decyzji. Infantylność starców czyni z nich żenujących zazdrośników; w furiackim zaślepieniu nie pomyślą, że to błyskotliwie wstępujące pokolenie także podle-

v - b ≙ ł - b), *słobodka.* Źródła i słowniki historyczne informują, iż nazwy *Słoboda, Słobodka* otrzymywały miejscowości, osady, których mieszkańcy korzystali ze "słobody", byli wolni. Powstawały one w dobrach królewskich i cerkiewnych w XVI-XVII w. na Białorusi, gdzie były odpowiednikami nazw polskich *Wola* i *Wólka.* W dawnej Rosji nazwy: *Słoboda, Słobodka* jako typ osady miały różne znaczenia, m.in. 'dierewnia, sieło', 'przedmieście' czy osady różnego rodzaju ludności służebnej.

Podstawą grupy nazw kulturowych są przeważnie wyrazy pospolite przeniesione do funkcji toponomastycznej bez zmian morfologicznych.

Nazwy miejscowości od wyrazów ***wola, wólka***

Nazwy osad od apelatywów *wola, wólka* mogą być jedno- i dwuczłonowe, występować jako zestawienia i złożenia. Człony wyróżniające nazw dwuczłonowych mogą należeć do grupy nazw dzierżawczych, topograficznych czy kulturowych. Od wyrazu *wola* na omawianym obszarze Białostocczyzny zarejestrowano tylko nazwy dwuczłonowe występujące w formie zestawienia i złożeń. Postać fonetyczna i rodzaj złożenia nazwy oficjalnej czasem różni się od nazwy gwarowej.

Nowa Wola, wieś, woj. biał., gm. Michałowo, gw. *N*ˈova Vˈola. Wieś powstała w hrabstwie Zabłudów, ks. Radziwiłłów na początku XVIII wieku i jeszcze w 1707 r. jej mieszkańcy korzystali z woliny, tj. wolności od płacenia opłat i powinności. W 1743 r. zbudowano w niej cerkiew. W źródłach historycznych wieś jest notowana: *Novaja Vola* 1707 r., *Nowa wola* 1795, *Nowowola* 1784, koniec XIX wieku, *Nowa Wola* 1921 r. Przymiotnik: *Nowa* w nazwie zestawionej wskazuje na późniejsze założenie tej wsi w stosunku do innej wsi już wcześniej istniejącej o nazwie *Wola.* Trudno jednak wskazać o którą wieś konkretnie tu chodziło.

Nowowola, wieś, woj. biał., gm. Michałowo, gw. *N*ˈ*ova V*ˈ*ola Novo*ˈ*vola*, gen. *N*ˈ*ovaj V*ˈoli *Novov*ˈ*oli*, adi. *novov*ˈ*olski.* Wieś istniała prawdopodobnie już w 1639 roku pod nazwą *Krasny Dub* w kwaterze kuźnickiej Puszczy Sokólskiej. W 1693 roku przywilej królewski na 5 włók wraz z poddanymi tej wsi otrzymuje w *Nowej Woli* pan major Jan Sulistrowski. Następne źródła notują nazwy: *Nowa Wola* 1708 r., *Pohanica* alias *Nowawola* 1744, *Nowawola* 1784, *Nowa Wola* koniec XIX wieku.

Starowola, wieś, gm. Jaświły, woj. biał., gw. *Starov*ˈ*ola.* Pierwsza wzmianka o wsi pod nazwą: *Starawolia,* w par. Knyszyn, powiatu bielskiego znana jest z rejestru poborowego 1580 roku. Późniejsze źródła notują: *Stara Wola* 1602, *Starowola* 1744, 1784 i inne. Pierwotna nazwa w formie zestawienia przeszła w złożenie.

Starowlany, wieś, gm. Kuźnica, woj. biał., gw. *Staraula*ˈ*ńa*, gen. *Staraul*ˈ*an*, adi. *staraulanski.* Początki wsi były przed 1528 rokiem, osoczników *Siemienowicze* zwano *Starymi Osocznikami* lub *Starą Wolą.* W 1700 roku nazwa wsi brzmi: *Starowniany,* a w czasach późniejszych już tylko *Starowlany* 1708 r., 1744, 1784 oraz wiek XIX i obecnie. Jeśli porównamy dzisiejszą oficjalną, urzędową nazwę wsi: *Starowlany* i gwarową jej nazwę w wymowie starszego pokolenia, to zauważymy ich podobieństwo, gw. brus. *Staraula*ˈ*ńa -ńe*, to nic innego jak określenie mieszkańców wsi o nazwie *Stara Wola lub Starowola.* Pierwotna postać: *Starovalańe - ńa* wskutek uproszczenia brzmi: *Starovl*ˈ*ańa* ||*-ńe*, po polsku oficjalnie: *Starowlany.* Mamy tu typowy przykład znany onomastom, kiedy nazwa ludzi pochodzących ze wsi *Stara Wola, Starowola* (mieszkańcy: *Starovl ańe*) przechodzi na nazwę osady przez tę grupę ludzi zamieszkiwaną, podobnie jak miejscowości *Zalesiany, Zaleszany,* to pierwotnie 'ludzie mieszkający w miejscowości *Zalesie* lub *za lasem'* (por. M. Kondratiuk, *Nazwy miejscowe południowo-wschodniej Białostocczyzny,* Wrocław 1974).

Michał Kondratiuk

W następnym numerze zostaną omówione nazwy **Suchowola i Suchowolce** oraz nazwy miejscowości od wyrazów *wólka, słoboda, słobódka.*

---

ga prawu narodzin i śmierci i że w istocie swej powtórzy ono drogę krzyżową przodków. Tyle tylko tego wyróżnienia stanie się jego udziałem, że - być może - w znośniejszych warunkach i z szerszym rozmachem. No, i mniej tępo, jeśli w ogóle durnoty ubędzie.

Mnie, ślęczącego do późna nad rysownicą i z suwakiem logarytmicznym przy obliczaniu parametrów instalacji oświetleniowej i siłowej dla budynku dwukondygnacyjnego, straszył Kolka z Dawydowicz. Nałykawszy się dymu "sporciaków" - nie przypuszczałem, że trzeba się zaciągać - rozsuwałem firankę i otwierałem lufcik, tracąc z wrażenia równowagę na stołku: do szyby kleiła się owalna, niczym pytlowany bochen, twarz. To był zawsze on! - Kolka, kab ty zhareu! - rugałem go. - Ja tolko troszku - usprawiedliwiał się i oddalał. Miał on legowisko w którymś z błyskających światłami domków za warzywnikami. Zwiastował sobą pojawienie się w Białymstoku - jakże odmiennej - fali uchodźców z rolniczych daleczyzn. Mianowicie przerośniętej młodzieży wiejskiej, poszukującej zwykłego zaczepienia bezpośrednio w zakładach przemysłowych. Bez kwalifikacji, wykonującej prace pomocnicze, typu "przynieś - podaj - pozamiataj". Zorientowanej na przeczekanie złej passy, póki ideologom spod czerwonej gwiazdy nie zbrzydnie hasanie po skulonym włościaństwie. Wychodzili z oczywistego nawet dla analfabety założenia, że człowiek potrzebuje przede wszystkim pełnej mi-

Maturzystki w ogrodach na Bojarach pozują do pamiątkowego zdjęcia w czerwcowy zenit pięćdziesiątego szóstego roku, w towarzystwie koniecznie osób starszych z familii. Jeszcze roczek-dwa i będzie już po pannach, wyjdą za mąż te uciekinierki z przeklętej doliny.

chy, a dopiero potem, ewentualnie, jakichś maszyn. Co poniektórzy te rugi z ziemi objaśniali sobie dywersją antykomunistyczną, kompromitowaniem ludowego, mimo wszystko, rządu. Posyłano skargi do Warszawy, donosy na rozwydrzonych kolektywizatorów, siejących przerażenie i sodomę z gomorą. Autorzy tych petycji, nadaremnie wyczekujący odpowiedzi, nie zdawali sobie sprawy z tego, po krawędzi jakiej przepaści stą-

→

pali. Szczęściem dla nich, polski stalinizm udał się niekonsekwentny, jak i poprzednio panujące w tym kraju prądy polityczne. Którejś jesieni jędrnie opowiadano o sprytnym sołtysie, co uśpił czujność partyjnych i wtarabanił się do składu delegacji dożynkowej do Nauczyciela Narodu Polskiego, by na jego spolegliwe ręce złożyć rejestr nadużyć i krętactw kontry. Nie powiodło mu się, ale to nic, znajdzie się przebieglejszy. Chłopek nie strzymał ciężaru swej misji, kichnął z przejęcia i ciągnąc z kieszeni - bez przyzwyczajenia - chusteczkę do nosa wytrząsł ów zapisany gęsto karteluch...

- Jak nie umiał się zabrać do rzeczy, to niechaj komu inszemu ustąpiłby, patałach! - nie uspokajał się Kolka z Dawydowicz. - Ja bym papier schował do czapki. Co? Że trzeba by było zdjąć ją przed Bierutem, i wiater wywiałby? No nie, ja do daszka zaszyłby. A co? Nie zdążyłbym wręczyć? E tam, zęby mam jak żyletki, w mig przegryzłbym nitki. No, powiedziałbym: “Chwileczkę, Panie Prezydencie!” Że co!? Nie pozwoliłaby obstawa? Strzeliliby do mnie? A czy wiesz, że mokra lufa rozrywa broń? Aha! Ja bym plunął takiemu do wylotu i pukawka poszłaby w drobny mak - Kolka pokazowo nakrył plwociną pająka pędzącego do szczeliny za listwą. - Aha, że nie jeden pilnuje... Phi, a ja po kolei zaplułbym, od kaprala do porucznika, ilu by ich tamoj nie byłoby. - I dla rozwiania moich wątpliwości jął strzykać śliną w zawrotnym tempie, sadząc wielokropek na wapiennej czyściźnie od podłogi do sufitu. - Idźże już, Kolka - wybełkotałem. - Mam huk zajęć...

“Ja to przynajmniej technikiem zostanę, a czego on szuka? - zastanawiałem się. - Jakaż to ucieczka bez kluczenia? Pobędzie tu, połazi tam, i co dalej? Czy zdoła wybić się na niezbędnego w czymś?”

*

* *

Dolina nie żałowała materiału ludzkiego. Kojarzyło się to z erupcją wulkaniczną. Białystok pokryły, niczym piegi, grupki ziomkowskie. W wysztucznionej ekonomice nie ukształtowało się getto białoruskie; na to potrzeba rynku. Pracy jako wartości wyrażającej się w towarze i prawdziwym pieniądzu. Konkurencji, walki i zmowy. A skoro tak, to - w czołowej linii - jednostek rzutkich i z pomysłem. One były, ale co z tego...

Na zaczynających się przyjęciach dla swoich i weselach między swoimi na Pietraszach, Dziesięcinach, Bacieczkach, Dojlidach, Zaściankach, Pieczurkach, Antoniuku i Marczuku rosło odczucie, że w mieście przestaje cokolwiek dziać się bez wiedzy i kontroli naszych aborygenów. Raczono kielonkiem pomilkujących typów w płaszczach skórzanych, z ręką niezmiennie zapuszczoną w prawą kieszeń. Dostawano chrypki od rozprawiania o polityce, i to z taką lojalnością, jak gdyby sam Kreml przysłuchiwał się owym debatowiczom z grzybkiem na widelcu. Oddanie komunizmowi ze strony akurat tych, których owa godzilla trzebiła. Coś na kształt miłości ofiary do kata. Perwersje, dające się zaobserwować w przełomowych momentach dziejów. Galimatias rozumu z bezrozumem. Po prostu mózgownica nie nadążała. Język majtał się jak nadłamana gałąź.

Wydedukowałem, że Fabryka Sierżana na Mickiewicza jest rozległym przyczółkiem dla naszych, więc na nią kierowałem spojrzenie, przymierzając się do mającej nastąpić dorosłości. Celowo poznany majster Misza nieziemsko speszył mnie jednak.

- Musisz być Polakiem na sto dwa procent, ty ten tego, inaczej nie mamy o czym klekotać, nie wezmę ciebie - przestrzegał. - Chcą, ten tego, żebyśmy nimi byli, no to bądźmy. Wielkie mi rzeczy: dzisiaj tym, jutro tamtym, pojutrze owamtym... Portfel nie ma sumienia, to i ja też. I tobie nie radzę, słuchaj. Nigdy, ten tego, nie upieraj się przy tym, co może komuś, kto panuje nad tobą, nie spodobać się i drażnić, ot! Życie to rozbój, ten tego, to jest chciałem tobie, ty ten tamten, uświadomić, żebyś ciągłowo w środku pobekiwał; szary chapsa tę owcę, do której mu mało zachodu, odłazi na bok, gapa kudłata. Wymądrzysz się, ty ten tego, nie jak ludzie będziesz, no to różki po tobie pozbieramy, słuchaj. A na co mi taki gips?...

Ramy zachowań, jakie nakreślił sobie mistrz na tkalni, Michał, podziałały na mnie ścieśniająco. Księżycowy smutek spłynął. Psychologia klatki przetrwania, ale w jakim celu? Dociągnąć do grobu i na tyle? Założyć rodzinę, żeby było komu jeść i umierać? Pociągnęło mnie do cerkwi. Ryzykowałem, że ktoś zadenuncjuje wojującym ateistom ze Związku Młodzieży Polskiej. Tak zwanych chwiejnych ideowo nie wywalano z trzaskiem z organizacji, jak w przypadku Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, jednakże opornie mogło pójść z przechodzeniem z klasy do klasy, jeśli nie wkuwało się “na blachę”. Przewodniczącemu zarządu szkolnego ZMP ascetycznie błyszczały gałki oczne, nawykowo strofował; na lekcjach bywał “w kratkę”, przez sekretariat telefonicznie wzywany na nasiadówki do groźnych gmachów. Przerostek, chełpił się on stażem partyjnym. Dyrektor technikum, czując pismo nosem, poprosił tego naszego “przewodnika” o rekomendację do PZPR-u. Minimalna, bo trzyosobowa, Podstawowa Organizacja Partyjna składała się u nas z łysiejących scholarów, bardziej rozglądających się za wypitką i cipką, aniżeli za podręcznikami.

“Dyra” przyjęto na czwartego, ze statutowo rocznym kandydowaniem na pełnego członka. Stare konie bursackie wyznaczali siwiejącemu pedagogowi zadania i rozliczali go z ich wykonania. Świadectwa maturalne mieli zapewnione. Do egzaminu dojrzałości nie przygotowali nawet regulaminowych prac pisemnych z wykresami. Nie zadbali chociażby o wyszantażowanie takowych u co uleglejszych koleżanek, skłonnych do dyskretnych usług, byle tylko - nie zamoczywszy się - wyskoczyć z “budy” i pożeglować w siną dal.

Obalanie półlitrówek zdecydowanie szkodziło mi, lecz bywało, bywało... Ocieraliśmy się o światek rzemiechów. Wlatywały bowiem chałturki od samotnych kobiecisk, bojących się prądu elektrycznego. Wysiadały korki na licznikach. Grubsze awaryjki to wytarte wyłączniki, emitujące nienaturalny swąd, czy pobzykujące, niczym mucha pod kloszem, rozregulowane rozetki niepokojące tajemnymi jarzeniami. Skąpy asortyment odbiorników mocy: żarówki, czasami radyjko i żelazko, zastępujące te na węgiel drzewny (telewizora nie przeczuwano nawet). Przechwalaliśmy się jeden przed drugim, ile to komu wpadło za naprawę. Śmieszne groszaki lub cukierki w papierkach urastały w przechwałkach do szeleszczących wypłat (damska krępacja gówniarzami nie rokowała więcej). Stawiał ten, kto przelicytowywał; popijano, bo roiło się od zwycięzców. Przedmęska ambicjonistyka.

Wbijało w dumę przechadzanie się z kombinerkami, śrubokrętem z ebonitowym trzonkiem i lampą-kontrolką po cudzym mieszkaniu i wysłuchiwanie bałwochwalczych wyrazów wdzięczności od nie wyznających się w tajnikach technicznych. Z flegmą odnoszono się do szybkonogiej gotowości pomocy. Z monterskiego folkloru rozpowszechnialiśmy bujdę, że elektryk tak jak miner myli się raz... Jak to zazwyczaj bywa, hańba spadła niespodziewanie. Naszą partyzantkę usługową wykryli zawodowcy i pogonili nam kota. Psuliśmy im renomę, bo jeśli ktoś z nich był proszony

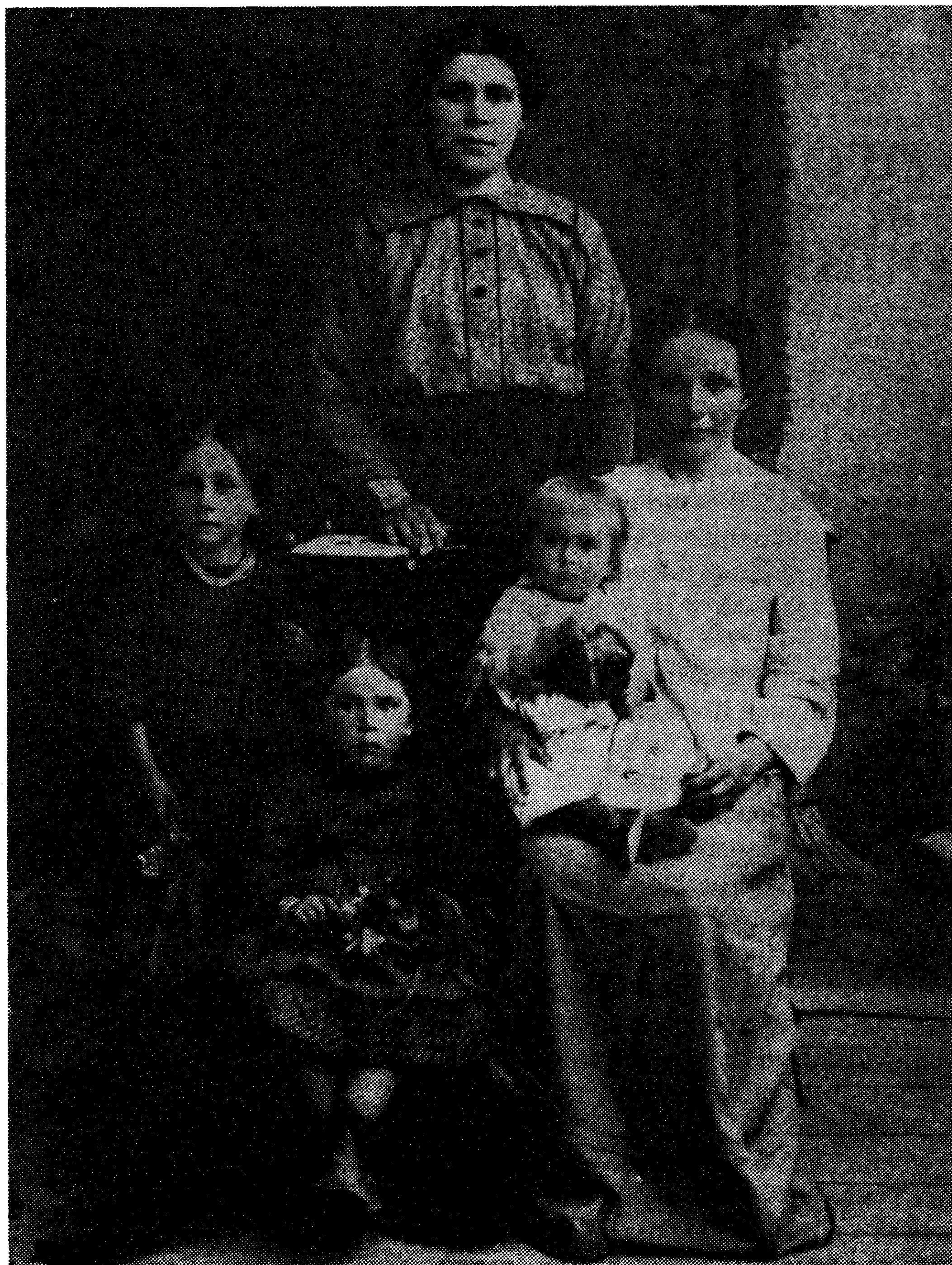
do "zgasłego światła", to landrynki czy krówki nie wchodziły tedy w rachubę jako środki płatnicze. Ani nędzny dwuzłociak. I grzebaniny w drutach było a było! Nie to, co my: natychmiast, w mig zrobione, i do widzenia. Za te pięć minut jakaż może być płaca? Zostaliśmy nader jasno pouczeni, że za dziękuję będziemy mogli sobie do woli robić w komunizmie, a póki jest nieco zwłoki z tym ludowym szczęściem, to warto zgłaszać się do klienta nie prędzej, aniżeli za trzecim przywołaniem, i rozbebeszyć mu instalację do tego stopnia, aby wyglądało, iż zabraknie na nią dnia z nocą... Pieniądze winny spadać nie za samo pracowanie, lecz obowiązkowo i za wiedzę oraz za zjawienie się na głos potrzeby. Są sposoby i na podbijanie ceny. Najgwarantowniejszy - to wykrywanie coraz nowych uszkodzeń. Zagrywka w ten manewr zaczynała się od wymiany żyłki w przepalonym bezpieczniku. Wprawiano umyślnie wypreparowaną z anteny radiowej, która topiła się akurat w chwili, kiedy domownicy zdążyli wypowiedzieć swój zachwyt. Z powrotem niecono lampę naftową - przezornie nie pozbywano się jej - i dobroczyńca z obcążkami - ułożywszy suchą deskę pod swe stopy, by wyizolować się przed porażeniem amperami - przystępował do odkrywkowego demontowania obudowy i przebadania kontaktów pionu głównego (rozbłysk kontrolki i donośne stwierdzenie, że z dopływem od słupa ulicznego "szafa gra", oznaczały: do elektrowni nikogo nie posyłamy, szkoda jest tutaj i z nią poradzimy). Szedł zatem w ruch stół kuchenny: wleczono go wzdłuż ścian, by posprawdzać zamocowania końcówek przewodów w rozetkach. Wzbudzało to należyty rejwach, potęgowany efektami akustycznymi w postaci strąconego przez nieuwagę blaszanego kubasa przy wiadrze z wodą pitną albo i rozbicia wyszczerbionego talerza z resztkami jadła, niechlujnie pozostawionego na załomie płyty. Nadeptywano na widelec aluminiowy, spadał wazon, i remoncik zbliżał sie ku zakończeniu. W przypadkach powtarzających się adresów kategorycznie zalecano zmianę scenariusza, co wymagało pewnej inwencji z uwagi na prymitywizm ówczesnych warunków i ubóstwo technikaliów w gospodarstwie domowym. Z nadzieją poglądaliśmy więc na popularniejące żelazka elektryczne. Z punktu widzenia naszych interesów kieszonkowych charakteryzowały się one dwiema zaletami: po upadku na podłogę przestawały grzać (rozsypywały sie w nich wkładki ceramiczne); przecierające się sznury zwiększały częstotliwość krótkich spięć, szczególnie niezapomnianych dla samotnych (wytrysk iskier za łokciem połączony z nie mniej raptownymi ciemnościami; przy świetle dziennym te doznania wizualno-emocjonalne oczywiście odpadały).

Poczułem jakieś porastanie mchem, niczym głaz nie przetaczany. Pępowina z doliny odpadała. Jak kornik przenikałem w nie odgadnione przedtem warstwy, ze zdumieniem odnajdując w nich te same utrapienia i prześwity bliżej nieokreślonego powodzenia. Może bardziej zamotane w miejski kokon i dlatego mniej widoczne w swej nagiej prawdzie.

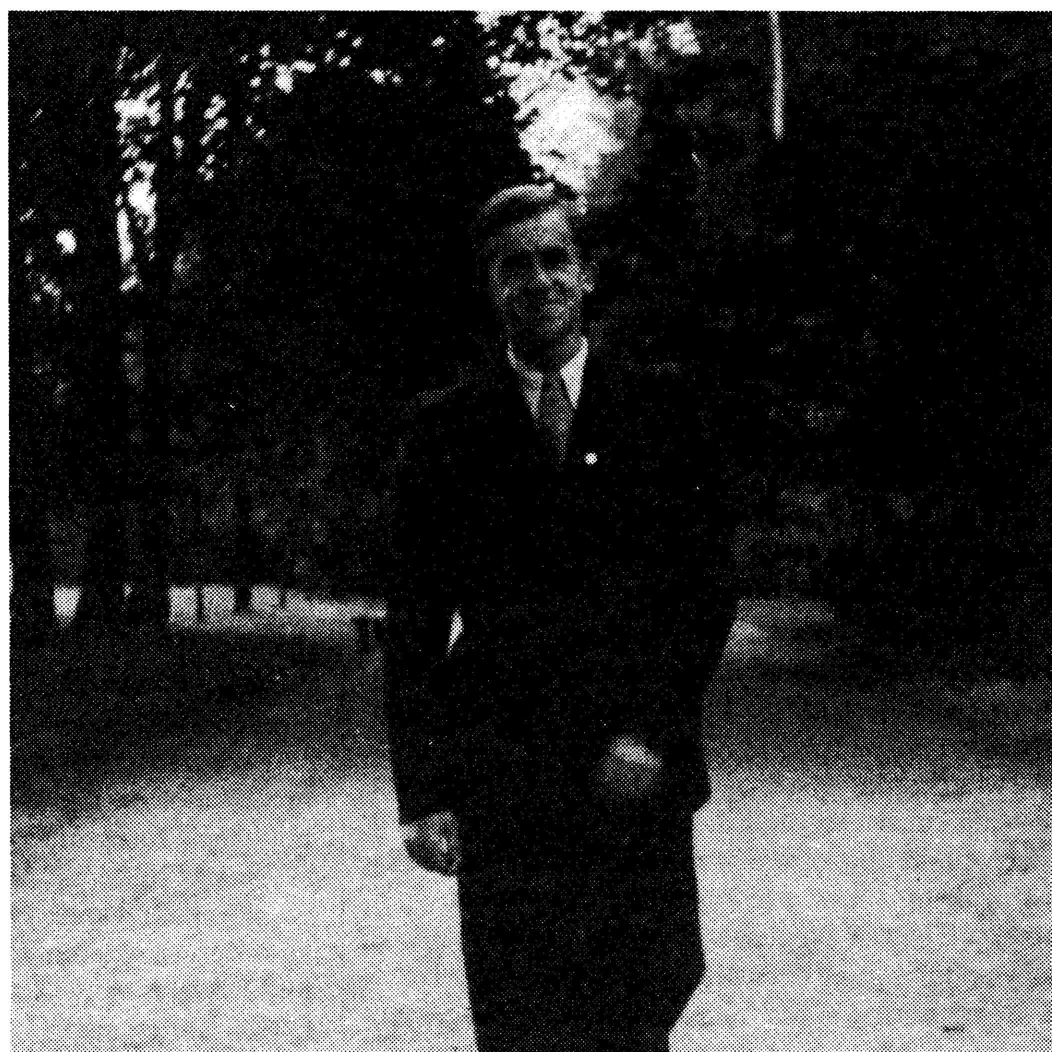
Zafundowałem sobie portmonetkę. Tandetną, ze świńskiej skóry. Wypchałem ją moniakami z rozmiany w kiosku gazetowym i specjalnie dla niej wyprosiłem u krawca na Bema przyszycie tylnej kieszeni na spodniach. Przy moich kabłąkowatych nogach i skłonności do nabierania wagi musiałem prezentować się raczej głupawo z tym zwisem na półdupku, ale to teraz tak myślę. Przestałem lubić marynarkę, ponieważ zasłaniała mi właśnie tę wypukliznę z trzosem.

c.d.n.

Sokrat Janowicz

Dzieciate rodziny z początków wieku nie stanowiły dla nas wzorca... Ów wystraszony drobiazg na kolanach babci Mani i na zydelku - w atelie Łapucia sprzed pierwszej wojny - to stryjeczne siostry ojca autora. Jak ten czas leci! Już nikt z nich nie żyje.

Ten to miał powodzenie u wychuchanych gimnazjalistek! I kto by pomyślał, że wprost notorycznie elegancki w ubraniu i manierach Witalis był synem ledwie szofera PKS-u z doliny. Co ciekawsze - nie popadał w kompleksy chamka, nie wypierał się nigdy swej prawosławności kochany mój krewniak Wićka, dedykując mi tą oto fotkę po białorusku 4 października 1953 roku jako uczeń wtedy Technikum Budowlanego w Białymstoku. Znajdźcie mi takiego dzisiaj!

Jak profesor Sudoł odkrył Amerykę

Bywają książki, które recenzuje się tylko z poczucia obowiązku. Należy do nich książka Adama Sudoła pt. **Jak Polska nie mogła być Polską. Kulisy IV rozbioru**, Bydgoszcz-Toruń 1993.

Autor zadał sobie trud przetłumaczenia na język polski i opublikowania pełnego stenogramu z posiedzeń Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Białorusi, które obradowało w Białymstoku w dniach 28-30 października 1939 r. Ponadto zamieścił w swojej książce, wydany w 1990 r. w Białymstoku **Ściśle tajny raport o okupacji Białostocczyzny**, nie uznając niestety za stosowne przytoczyć nazwiska autorów tej publikacji. (Strasznie widać daleko z Bydgoszczy do Kresów Wschodnich, skoro A. Sudoł nie zdołał ustalić, że Adam Czesław to publicystyczny pseudonim prof. Adama Dobrońskiego z Białegostoku). Książka zawiera także liczne zdjęcia, dokumentujące wydarzenia związane ze Zgromadzeniem Ludowym.

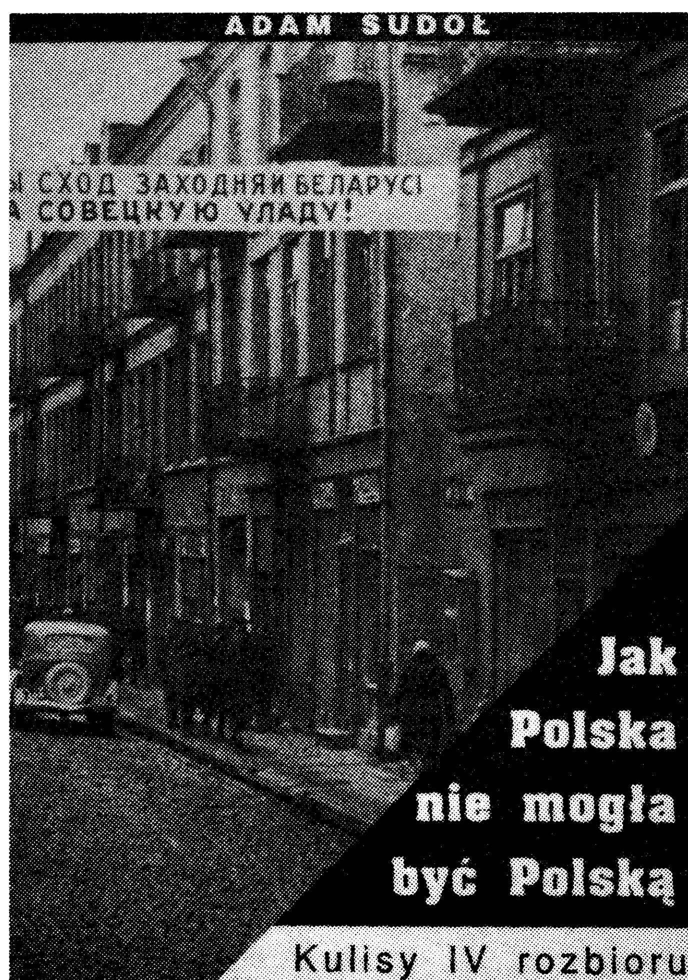
Publikacje wszelkich materiałów źródłowych należy witać z zadowoleniem, niestety A. Sudoł opatrzył je własnym komentarzem, w którym dopuścił się szeregu, łagodnie mówiąc, nadużyć.

Pierwszym, stosunkowo najmniejszym, jest nadanie swojej publikacji sensacyjnej otoczki. Tymczasem "odkryty" przez A. Sudoła stenogram, jak zresztą sam autor "odkrycia" podaje, był rozpowszechniany na forum międzynarodowym przez władze sowieckie w celu udowodnienia prawomocności swoich poczynań na Białorusi Zachodniej. Jeśli pokrył ten dokument kurz zapomnienia to nie dlatego, że ktoś go ukrył, lecz dlatego, że ustała przyczyna jego rozpowszechnienia, tj. nastąpiło międzynarodowe uznanie dokonanych przez Stalina zmian w przebiegu granic.

To samo dotyczy publikowanych przez A. Sudoła zdjęć, rzekomo wydobytych przezeń na światło dzienne i po raz pierwszy publikowanych w tej właśnie książce. Zdjęcia te były sporządzone w celach propagandowych (ślepy by zauważył, jak starannie je upozowano) i jako takie nie mogły być ukrywane. Wręcz przeciwnie, rozpowszechniano je w druku i eksploatowano w muzeach. (Niemal pełną kolekcję tychże zdjęć uzyskało Muzeum Wojska w Białymstoku z Muzeum Okręgowego w Brześciu).

Podszywanie się A. Sudoła pod asa wywiadu można jednak przyjąć z przymrużeniem oka. Czegoż się nie robi w dzisiejszych czasach wszechogarniającej komercjalizacji. Niestety, oprócz opowieści o swoich wyczynach "w dobrze strzeżonym archiwum pod Moskwą", autor raczy nas także swoim komentarzem historycznym, po przeczytaniu którego oczy otwierają się szeroko ze zdziwienia.

Twierdzenie, że stenogram obrad w Białymstoku ujawnia kulisy czegokolwiek, tym bardziej kulisy IV rozbioru, nie pozostaje w żadnym związku z nauką historyczną, a nawet ze zdrowym rozsądkiem. Spektakl w Teatrze Węgierki odegrany został przecież przy podniesionej kurtynie. Najuważniejsza lektura stenogramu nie wnosi niczego do naszej wiedzy o pakcie Ribbentrop-Mołotow i hitlerowsko-sowieckiej agresji przeciw Polsce. O wadze podejmowanych przez Zgromadzenie "decyzji" najlepiej świadczy przyłączenie po wojnie Białegostoku do Polski. Tak więc, publikowany przez A. Sudoła materiał może być źródłem jedynie dla badacza uprawianej przez sowietów socjotechniki.

A. Sudoł nie umie przeczytać ze zrozumieniem nawet przetłumaczonego przez siebie tekstu. Pisze o **antypolskich, przepojonych nacjonalizmem białoruskim** wypowiedziach uczestników Zgromadzenia. Tymczasem żadnych przejawów nacjonalizmu w czasie obrad być nie mogło, ponieważ ustrój sowiecki był internacjonalistyczny ex definitione. Doskonale ujął to uczestnik Zgromadzenia Sergiusz Prytycki: **Czy jesteś Polakiem, Rosjaninem, Białorusinem, Ukraińcem czy jesteś Żydem, Gruzinem, Murzynem - ty absolutnie jesteś równoprawnym obywatelem wielkiego Związku Radzieckiego we wszystkich dziedzinach życia ekonomicznego, państwowego, kulturalnego i społeczno-politycznego.** Itp., itp.

Delegaci mogli dawać upust jedynie przepełniającej ich wrogości klasowej. Dlatego też krytykować do woli "pańską Polskę" mogli także przedstawiciele polskiego ludu pracującego miast i wsi, a było ich 127. A że roli Rejtana nie przewidziano w scenariuszu, wszyscy obecni na sali Polacy wypowiedzieli się jednogłośnie za włączeniem Białorusi Zachodniej (z Łomżą!) w skład BSRS.

Przykry dla Polaka problem roli odegranej przez Polaków w Zgromadzeniu, A. Sudoł rozstrzygnął w sposób nadzwyczaj prosty. Jego zdaniem **jedynie tak zwani Polacy byli posłuszni stalinowskiemu porządkowi i jego machinie. Powszechnie wiadomo, że wszyscy Polacy walczyli z okupantem.** Powyższy, iście sowiecki zabieg interpretacyjny (marginalizacja i unicestwienie) świadczy o tym, że autor nie na darmo studiował pozostawione przez sowieckich socjotechników materiały.

Twórcze studiowanie historii najwyraźniej jednak prof. Sudołowi nie wystarcza, bowiem w związku z publikacją fotografii z obrad Zgromadzenia zauważa: **Należy zakładać, że część osób prezentowanych na zdjęciach jeszcze żyje. Być może część uczestników Zgromadzenia zostanie rozpoznanych przez najbliższe rodziny i znajomych. Jakie będą tego konsekwencje?**

To prokuratorskie zawieszenie głosu, w połączeniu z zademonstrowaną przez autora pogardą dla ludzi i faktów, nosi wszelkie znamiona stylu dość charakterystycznego. Poznajemy bez trudu pióro politruka.

Oleg Łatyszonek

Białostocczyzna

- 2 kwietnia w Narwi miało miejsce uroczyste otwarcie montowni ciągników "Białoruś". Kontrahent Mińskich Zakładów Traktorowych - firma "Pronar" z Narwi, w najbliższym okresie będzie montować 1000 sztuk traktorów rocznie, przy czym możliwości produkcyjne są znacznie większe. Jest to drugi, po portugalskim, tego typu kooperant MZT na świecie.
W uroczystościach wzięli udział m.in: ambasador RB w Polsce Uładzimir Siańko, wiceminister do spraw handlu zagranicznego Białorusi Hienadź Markiewicz i doradca ministra rolnictwa Polski Franciszek Wasiak.

- Dwa dni (21-22 kwietnia) w Białowieży trwało plenarne posiedzenie Rady Programowej Porozumienia "Zielone Płuca Polski". Do inicjatywy "ZPP" przyłączyli się nowi sygnatariusze - m.in. minister rolnictwa i gospodarki żywnościowej. W czasie spotkania zatwierdzono budżet oraz przyjęto regulamin działania, dokonano także oceny realizacji zadań w ostatnim kwartale.

- 21 kwietnia w Białymstoku otwarte zostały Wielobranżowe Targi Konsumpcyjne "Biznes-Expo '93" przygotowane przez białostocką firmę Centrum Targów i Promocji Rynku Wschodniego. Swoje towary na targach wystawiło ponad czterdzieści firm, w tym także z Białorusi.

- Regionalny dodatek "Gazety Wyborczej" "Gazeta w Białymstoku" 22.IV. podała, iż *Zgodnie z nową doktryną obronną kraju, Sztab Generalny opracował zmiany w rozmieszczeniu jednostek wojskowych. Jedną z nich jest projekt utworzenia w Białymstoku brygady zmechanizowanej. Brygada ta wejdzie w skład I Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej, tzw "kościuszkowców", noszących żółte otoki.* Zgodnie ze wspomnianą doktryną w Suwałkach trwają już zaawansowane przygotowania do sformowania nowej jednostki wojskowej. Za dwa lata na wschodniej granicy RP rozmieszczonych ma być 45% polskich sił zbrojnych.

- Historia przedwojennej sekty religijnej z okolic Grzybowszczyzny k. Krynek stała się przedmiotem twórczości białostockiego dramaturga Tadeusza Słobo-

dzianka. Wywołało to kontrowersyjne opinie u odbiorców. Poseł Eugeniusz Czykwin uznając działalność "Towarzystwa Wierszalin" (firmującego ową twórczość) jako przyczyniającą się do poniżania prawosławia, wystosował w tej sprawie list protestacyjny skierowany do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Dramaturg nie zgadza się z zarzutami twierdząc zgoła coś przeciwnego. Spór trwa.

Warszawa

- Nowym przewodniczącym sejmowej komisji mniejszości narodowych i etnicznych został wybrany poseł Unii Demokratycznej, dziekan Wydziału Humanistycznego Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, profesor Jerzy Kopania. Dotychczasowy przewodniczący tej komisji Jan Piątkowski (ZChN) zrezygnował z pełnienia tej funkcji, gdyż niedawno otrzymał nominację na ministra sprawiedliwości.

- Kwietniowy numer miesięcznika "Dziś", którego redaktorem naczelnym jest Mieczysław F. Rakowski poświęcony został w znacznej części problematyce białoruskiej. Swoje artykuły zamieścili w nim m.in.: Sokrat Janowicz, Eugeniusz Mironowicz i Bazyli Białokozowicz.

Polska - Białoruś

- 21 kwietnia w Mińsku ministrowie obrony RP i RB Janusz Onyszkiewicz i gen. Paweł Kozłowski podpisali porozumienie o współpracy wojskowej. W czasie dwudniowej wizyty na Białorusi min. Onyszkiewicz rozmawiał z przewodniczącym białoruskiego parlamentu Stanisławem Szuszkiewiczem i premierem Wiaczesławem Kiebiczem.

- Polska i Białoruś zamierzają zwiększyć tranzyt towarów z Białorusi przez Polskę z kilkuset tysięcy ton do kilku milionów ton w skali roku. Stacja Małaszewicze jest największym węzłem kolejowym na wschodniej granicy Polski, a w chwili obecnej jej możliwości spedycyjne są wykorzystywane zaledwie w 25%. — W ostatnich latach nasze towary były ekspediowane w świat przez Morze Czarne i Mandżurię — powiedział na konferencji prasowej minister komunikacji Białorusi Stefan Szkapicz. — Chcemy to zmienić i wysyłać towary przez Polskę i port w Gdyni. Polska może się stać krajem tranzytowym nie tylko dla Białorusi, ale również i dla innych państw-członków WNP, na przykład Kazachstanu i Uzbekistanu.

Białoruś

- Mińska rozgłośnia radiowa "Biełaruskaja maładziożnaja" została ukarana za primaaprilisowe żarty na antenie. Nomenklaturowe władze tymczasowo odsunęły z zajmowanego stanowiska dyrektora rozgłośni Żannę Litwinę, zaś prowadzącą program 1 kwietnia redaktor Alenę Radkiewicz pozbawiły prawa prowadzenia audycji na żywo.

- 12 kwietnia kilkudziesięcioosobowa grupa wiernych rozpoczęła okupację kościoła św. Rocha w Mińsku. Od ponad dwóch lat wierni żądają przekazania budynku na rzecz Kościoła rzymskokatolickiego. Obecnie mieści się w nim sala koncertowa, która przez dwie godziny w każdą niedzielę jest wykorzystywana do celów kultowych. Do tej pory jest to jedyne miejsce na Białorusi, w którym msze święte są celebrowane wyłącznie w języku białoruskim.

- Ośmiu parlamentarzystów z opozycji Białoruskiego Frontu Narodowego w Radzie Najwyższej wystosowało list do przewodniczącego RN i członków jej prezydium, w którym domagają się powołania komisji w celu wyjaśnienia sprawy defraudacji trzech milionów dolarów przeznaczonych przez rząd na interwencyjny zakup leków. Zdaniem deputowanych, Izba Kontroli RN zajmująca się wcześniej tym problemem, zbagatelizowała go i pozostawiła wiele istotnych niedomówień. W defraudację państwowych dolarów prawdopodobnie jest zamieszana żona premiera Wiaczesława Kiebicza.

- W mińskich aptekach brakuje obecnie 60% leków pierwszej potrzeby. Podobna sytuacja występuje w szpitalach i klinikach. Coraz częściej zdarzają się przypadki zgonów chorych z powodu braku podstawowych leków.

- Sformował się blok pod nazwą Narodowy Ruch Białorusi, grupujący 18 lewicowych partii oraz organizacji z całej republiki. Celem postkomunistycznego Ruchu jest wypracowanie wspólnej platformy wyborczej i udział w wyborach parlamentarnych. Jedyną organizacją mniejszości narodowych na Białorusi, która przystąpiła do Ruchu jest "Polissie" Mikołaja Szylahowicza.

- W ostatnich miesiącach 900 uczonych zrezygnowało z pracy w Białoruskiej Akademii Nauk. Część z nich emigrowała do krajów Europy Zachodniej, USA i Tajwanu.

- 25 tysięcy dolarów przeznaczyło UNESCO na renowację zamku w Mirze. Pieniądze zostaną przeznaczone na zakup materiałów budowlanych. Przywracanie świetności wspaniałemu obiektowi białoruskiej architektury z XVI w. napotyka na coraz większe problemy, przede wszystkim finansowe. Dla przykładu, odnowienie jednej ikony kosztuje obecnie milion rubli.

Wilno

5 kwietnia telewizja litewska po raz ostatni wyemitowała cotygodniowy białoruski program telewizyjny "Ranica tydnia". Z kolei inny białoruskojęzyczny program telewizyjny "20 chwilinau pabiełarusku" został skrócony i włączony do programu rosyjskiego.

Prośba Towarzystwa Kultury Białoruskiej na Litwie skierowana do rządu o pomoc w renowacji Muzeum Białoruskiego istniejącego w Wilnie od 1944 roku została załatwiona odmownie.

Białoruś - Niemcy

- 2 kwietnia Republika Białoruś podpisała z Niemcami umowę o współpracy gospodarczej i naukowej. W 1992 r. RB była na trzecim miejscu wśród b. republik ZSRR pod względem wymiany handlowej z RFN - ogólne obroty wyniosły 1 mld marek.

Wielka Brytania

- Na zakończonych 18 kwietnia mistrzostwach świata w gimnastyce sportowej zawodnicy Republiki Białoruś zdobyli pierwsze miejsce w ogólnej klasyfikacji zdobywając cztery złote medale, jeden srebrny i jeden brązowy. Wśród pierwszych pięciu reprezentacji za białoruską uplasowały się kolejno: USA, Rumunia, Ukraina, Rosja.

Informacja z poprzedniej "kroniki", która dotyczyła POM w Bielsku Podlaskim, w rzeczywistości dotyczy POM w Kleszczelach. Przepraszamy.

Rozwiązaniem **krzyżówki z pytaniem** będzie prawidłowa odpowiedź na hasło, które utworzą litery z pól ponumerowanych w prawym dolnym rogu od 1 do 20. Natomiast rozwiązanie **kryżawanki** stanowią wszystkie wyrazy wpisane do diagramu (w odróżnieniu od krzyżówki - w języku białoruskim).

Wśród czytelników, którzy do końca maja przyślą co najmniej jedno prawidłowe rozwiązanie, rozlosujemy nagrody książkowe. W losowaniu nagrody głównej (niespodzianki) wezmą udział tylko odpowiedzi z obydwoma prawidłowymi rozwiązaniami.

Prawidłowe rozwiązanie **krzyżówki z pytaniem** z poprzedniego numeru brzmi:

25 III 1918

Do diagramu "kryżawanki" należało wpisać następujące wyrazy:

УПОПЕРАК: Вялікдзень, соска, Этна, сон, афера, вазак, шыя, Вена, дукат, валачобнік.

УНІЗ: вясна, лісце, краса, зрэнка, нянька, фанера, рэшата, вядро, закон, куток.

Nagrody książkowe wylosowali:

Pan Aleksander Dobczyński z Białegostoku i Pan Juraś Ściapanau z Witebska.

Nagrodę główną, którą w tym miesiącu jest zestaw kaset magnetofonowych z nagraniami Danczyka, wylosował Pan Mikołaj Krasowski z Bielska Podlaskiego.

Gratulujemy.

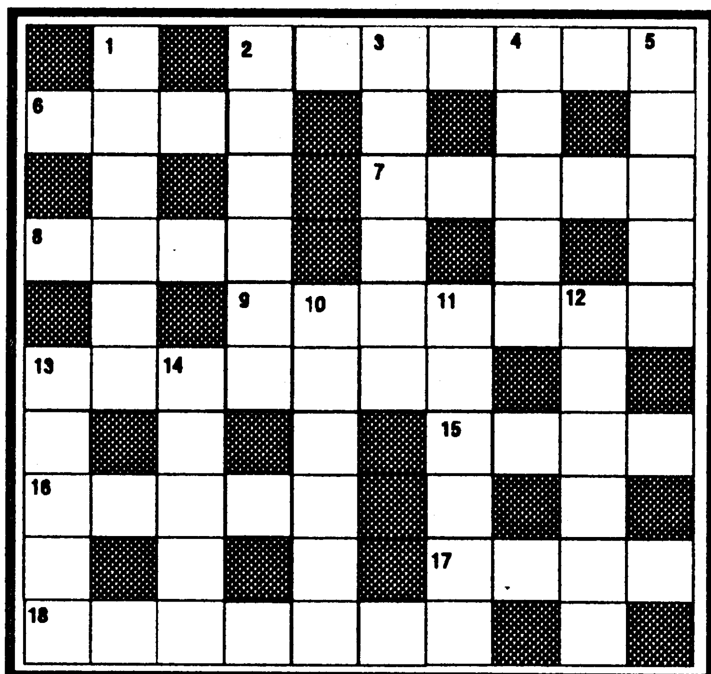
Nagrody prześlemy pocztą.

Kryżawanka

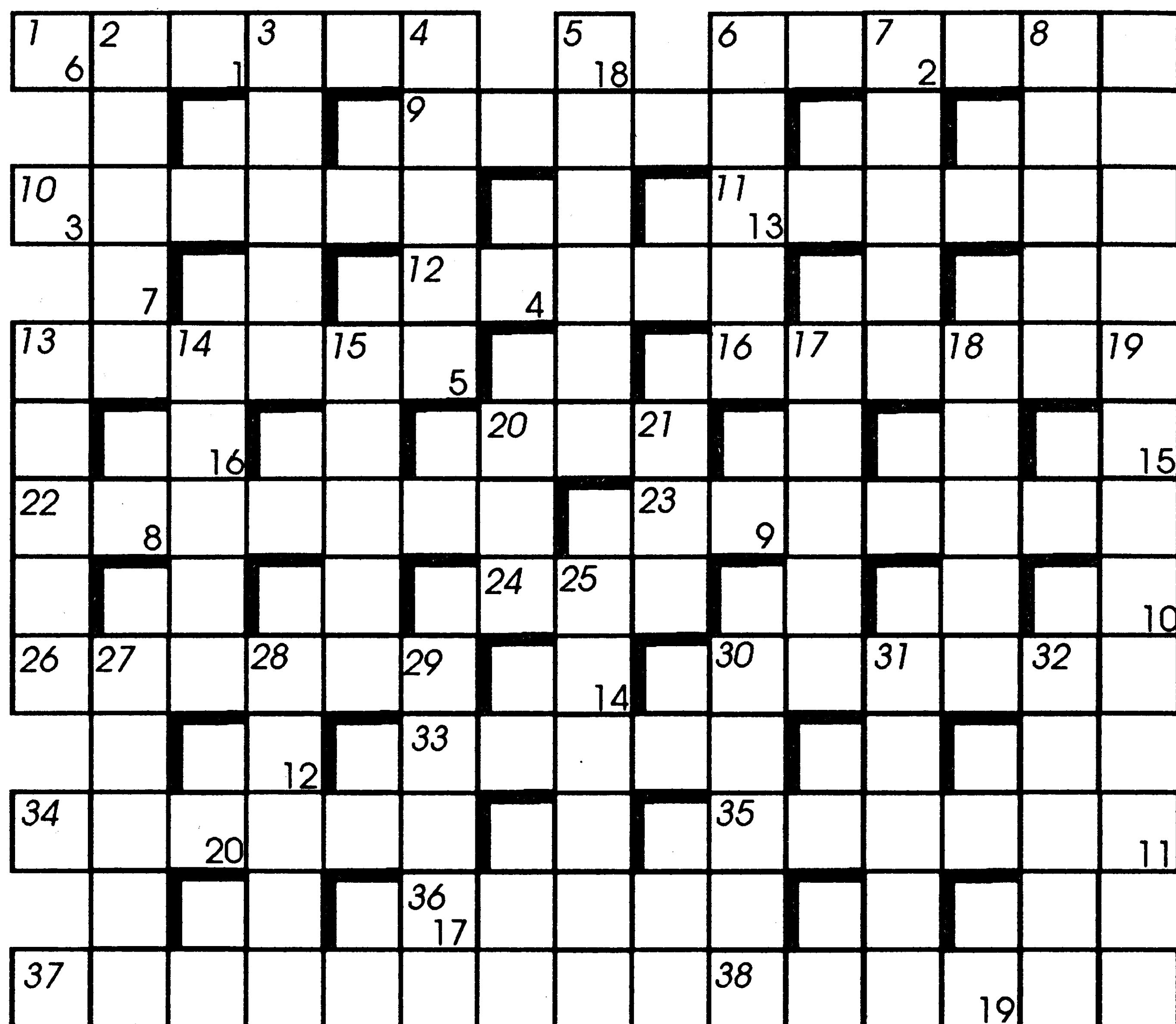
POZIOMO: 2. Spódnica babci, 6. Imię księżyca na Rusi, 7. Z Nairobi, 8. Imię Ahniacwiet, 9. Maj, 13. Treść opery, 15. Wołyńska stolica, 16. W rękach kowala, 17. Krzew, 18. Pokrzywa.

PIONOWO: 1. Uroczystość rocznicowa, 2. Sędzia sportowy, 3. Narzucenie swoich warunków (np. na arenie międzypaństwowej), 4. Początek dnia, 5. Książę, 10. Ostatki, pozostałości, 11. Dawna miara powierzchni gruntu (około 21 ha), 12. Akcent, 13. Metalowy kij, 14. Białoruska agencja informacyjna.

"jadań"

Krzyżówka z pytaniem

POZIOMO:

1. Wielki Książę Litewski, od 1253 r. król, zjednoczył ziemie litewskie (białoruskie), 6. Państwo europejskie, tam F. Skaryna studiował medycynę, 9. Tytułowy bohater bajki A. Puszkina, 10. Jest nim korowaj, 11. Patron jabłeczneńskiego monasteru, 12. Wzywa wiernych na nabożeństwo, 13. Znany do niedawna zespół muzyczny spod Hajnówki, 16. Największy stan USA, 20. Dawniej bardzo popularna roślina na białoruskich polach, 21. Krywiczańska księżniczka, żona Włodzimierza Wielkiego, matka Izjasława, 23. Wielki Książę Litewski, syn Gedymina, 24. Dodatek do potraw, przyprawa do złego humoru, 26. Znawca świata zwierząt, 30. Gaz w butli, 33. Element chaty podlaskiej, 34. Nad parterem, 35. Przepływa przez Grodno, 36. Furunkuł, 37. Akt prawny najwyższej rangi, 38. Rzeka w azjatyckiej części Rosji.

PIONOWO:

2. Jeden z rozmówców biblijnego Hioba, 3. Produkt tartaczny "w większej ilości", 4. Czerwieńskie, 5. Postoły, łapcie, 6. W narożniku izby z zapaloną łampadką, 7. Tytuł duchownego w obrządku koptyjskim, 8. Niewiadoma, 13. Ryba morska, 14. Polesie przed osuszeniem, 15. Nad nami, 17. Filar drewnianej podłogi, 18. Dawne narzędzie żniwiarza, 19. Prawy dopływ Leny ("ładna" nazwa po zanagramowaniu), 20. Tentoburski, tu Germanowie pobili Rzymian, 21. Do spuszczania na kwintę, 25. W nożu do stawiania spraw, 27. Jedno z podstawowych zbóż, 28. Państwo Żmudzinów, "ukradło" nazwę Białorusi, 29. Od przybytku nie boli, 30. Niedźwiedź bambusowy, 31. Drugie pod względem wielkości jezioro w Europie, z niego wypływa Swir, 32. Na areopagu tego miasta apostoł Paweł wygłosił słynną mowę o nieznanym Bogu.

Aleksander Sołowianowicz